

plaut
PSEVDOLVS.

(ROBUL CEL VICLEAN).

M. Ivnivs. fivl Ivi Marcvs. Praetor Vrbanus.

Jvcată la Sărb. Megalensiene.

P E R S O A N E L E :

PSEVDOLVS. SERVVS.
CALIDORVS. ADVLESCENS.
BALLIO. LENO.
SIMO. SENEX.
CALLIPHO. SENEX.
HARPAX. CACVLA.
CHARINVS. ADVLESCENS.
LORARII.
MERETRICES.
PVER.
COCVS.
SIMIA. SYCOPHANTA.

Pseudolus. Rob.
Calldorus. Tânăr.
Ballio. Codoș.
Simo. Bătrân.
Callipho. Bătrân.
Harpax. Scutier.
Charinus. Tânăr.
Robi biciuitori.
Curtezane.
Rob tânăr.
Bucătar.
Simia. Rob înșelător.

— Acțiunea se petrece la Athēna —

PSEVDOLVS.

REPREZENTATĂ LA ANUL 191 A. CR. (REIESE DIN DIDASCALIE).

— I. Piesă din grecește. Originalul grec nu se cunoaște. *Pseudolus*, pe românește : „cel ce înșeală, păcălește“ (dela cuv. *dolus*, înșelătorie). După *Epidicus*, e a doua, în care numele comediei este împrumutat dela numele robului, care duce acțiunea. Prologus e redus la două versuri. Interesant, sunt urmele de didascalie (însemnări cu privire la piesă).

— II. *Cuprinsul*. Actul I-lea. Tânărul *Calidorus* este îndrăgostit de *Phoenicium*, o tânără curtezană în casa codoșului *Ballio* ; n'are bani s'o răscumpere. Din ziua, în care iubita i-a scris c'a fost vândută unui ostaș, tânărul este trist și, în disperare, poartă atârinate de gât tăblițele cu scrisul iubitei. Codoșul *Ballio* își sărbătorește ziua de naștere. Vrea să-și cinstească prietenii. Ca un adevărat comandant de armată, dă la fiecare ordine, în casă, dece trebuie să facă: Pleacă în piață, după târgueli și în drum se întâlnește cu *Calidorus*, care se încearcă a-i vorbi de dragostea sa. *Ballio* rămâne surd la rugămintea tânărului, pentru că lui îi trebuiau „lacrămi de argint“ (v. 312-314).

Calidorus își pune robul, pe *Pseudolus*, să-l ocărască. Rămași singuri, *Pseudolus* se gândește să pună la cale o înșelătorie, ca să păcălească pe codoș. Ii cere stăpânului, sa-i bobească un om șiret și priceput. Iși face apariția și batrânul *Simo*, tatăl lui *Calidorus*, care a aflat prin oraș de purtările fiului său și, dând cu ochii de *Pseudolus*, îl cercetează. Acesta îi mărturisește adevărul și, la întrebarea bătrânului : „Și acum ce aveți de gând să faceți, că dela mine n'o să puteți lua“ ? *Pseudolus* îi răspunde :

„O să-i iau dela tine“ ! (v. 509).

Și actul se sfârșește cu o prinsoare între batrân și propriul său sclav ; iar flautistul piesei împlinește pauza cu cântecul său.

Actul al II-lea. Sosește un trimis al ostașului, cu o scrisoare, cu semnul convenit, între el și codoș și cu restul de bani, ca să-i libereze pe *Phoenicium*. *Pseudolus* îl ochește și, cași *Leonidas*, din *Asinaria*, se dă omul de încredere al codoșului, păcălește pe *Harpax* și-i ia scrisoarea. Având nevoie de un om priceput, pe care să-l înfățișeze codoșului drept *Harpax*, un prieten de-al stăpânului său, *Charinus*, se oferă să-i dea pe robul său, *Simia*.

Actul al III-lea. *Ballio* se înapoiază din piață cu bucătarul. O digre-

siune, în care ni-se introduc noțiuni despre bucătari și arta lor culinară.

Actul al IV-lea. Pseudolus îi înfațișează codoșului pe Simia, deghizat, drept Harpax, trimisul ostașului și isbutește a-l păcălii, mulțumită scrisorii furate. Înfațișându-se Harpax cel adevărat, Ballio vede la urma c'a fost păcălit. Astfel bătrânul *Simo* pierde prinsoarea. Și comedia urma a-se sfârși aci, dar Plautus a mai adăugat un act.

Actul al V-lea. În care Pseudolus vine beat pe scenă și azistăm la un târg rușinos între el și stăpânul său, *Simo*. La urmă sărbătorească cu toții isbânda.

— III. Ca subiect și intrigă nimic deosebit. Acelaș tânăr, fără parale, îndrăgostit de o tânără curtezană și care, cu ajutorul unui sclav șiret, îndrăsneț și inventiv, păcălește pe codoș. Intriga se reduce la o păcăleală, printr'o *substituire* de persoană. De fapt sunt două păcăleli: a lui Harpax și a lui Ballio. E o temă obișnuită, cu mici variante (*Asinaria*, *Casina*, *Curculio*, *Epidicus*, *Miles Gloriosus*, *Poenulus*; ori, *Persa*, *Trinummus*, unde e vorba tot de o persoană deghizată). Sfârșitul cam la fel, ca în *Asinaria*, *Bacchides*. Și acolo, cași aici, părintele petrece la olaltă cu propriul său copil.

Acțiunea cuprinde două părți: Dragostea tânărului și păcaleala lui Ballio; iar la mijloc, o altă: Preparativele de ziua de naștere a codoșului, cu scena bucatarilor. Sub acest raport, prezintă mare asemănare cu *Aulularia*. În *Aulularia*: Euclio, care a găsit comoara, fata necinsită de Lyconides, cererea acestuia în călătorie, cu scenele comice, pe care le creiaza echivocurile. La mijloc: Intervenția lui Megadorus, cererea în căsătorie, preparativele de nuntă, cu scena bucatarilor și tirada împotriva femeilor. Probabil un produs al *contaminării* și aici, cași acolo.

Comedia are calități: situații fericite, neprevăzute, mult umor, mișcare și viață. Eră una din comedii favorite ale lui Plautus (Cicero, *De senectute*, 50). Probabil ca ceeace îi făcea tot farmecul, erau scenele, în care Ballio împarte ordine la ai casei și scenele finale, din actul al IV-lea, când Ballio se vede păcălit.

— IV. Eroii. Tipuri cunoscute. Un tânăr îndrăgostit, un părinte fără demnitate; un rob șiret, îndrasneț și nerușinat, un al doilea *Epidicus*, care îi spune stăpânului, pe fața: să se ferească, că are să-l fure. Ceeace este mai deosebit, e figura lui *Ballio*. Plautus a isbutit să creeze aci un tip caracteristic, eternizând figura cea mai caracteristică a codoșului ticălos, cinic, fără suflet, fără morală, fără demnitate și care, pentru parale, primește orice: Se lasă a fi insultat, batjocorit (350-380), e gata să-și calce cuvântul dat (376); sfătuiește tineretul să *fure bani dela părinți* (v. 314). Pecând ceilalți codoși din teatrul lui Plautus apar mai mult ca niște bufoni, demni de dispreț și milă, Ballio, având defectele

tuturor, îi e superior, pentru că e mai rafinat, mai dramatic. Deaceea și rolul său era mai greu de jucat.

— V. Morala. Niciuna.

— VI. Caracteristici: 1) Scena monolog din actul întâi, în care Ballio dă ordine la ai săi. E un monolog liric, socotit drept unul din cele mai bune scene plautine, ca vigoare, mișcare dramatică, putere și fan-tezie de stil. Cicero ne spune că celebrul actor Roscius excela în a-cest monolog. — 2) Piesă de lungi convorbiri, aproape discursuri. — 3) În care elementele de drept predomină: Contracte, stipulațiuni: Pseu-dolus cu Calidorus, Ballio cu ostașul, Pseudolus cu Simo, Pseudolus cu Charinus, Ballio cu Simo.

*Nullum periculumst quod sciam stipularier,
ut concepisti uerba: uiginti minas
dabin? — Dabuntur.*

(v. 1076-1078).

Aceasta este formula stipulațiunii.

Vânzări, stipulări, prețuiri, stingeri de obligații. Formule curente: a împrumuta bani, a nu avea credit (*argentum mutuom, iam interiit mutuom*, v. 295); aluzii la legi, legea *Laetoria*, numită și *quinavicenaria* (v. 303); la dreptul popular, de a cere banii cu gălăgie mare (*flagitare*, cași în *Mostellaria*).

*Si non dabis
clamore magno et multo flagitabere.*

(v. 556).

A cere banii împrumutați cu gălăgie mare (*flagitare*), a face larmă mare la poarta casei, sau în stradă, era o instituție, pe care o con-sființa legea celor XII table.

4) Mențiuni de formule de înjurături și insulte (350-380). — 5) Sin-gura mențiune formală de pauză în mersul acțiunii (v. 573). — 6) Detalii prețioase despre bucătari și arta culinară (v. 790-900); despre scrierea romana (27-35).

— VII. Ca parte *muzicală*, ne înfațișează un exemplu caracteristic în desfășurarea dată recitativului și cântecului liric. Comedia alternează între *diverbium*, *canticum* și *recitativ*. De ex. actul I-ii: *diverbium*, 1-132; *canticum*, 133-264; *recitativ*, 265-393; *diverbium*, 394-573. Actul al II-lea e un *canticum*, iar al IV-lea un *diverbium*. Avem cinci *cantica*, grupate pe acte. Câte unul în primele două acte (133-264, 574-603), două în al IV-lea (905-950, 1103-1135), ultimul în actul al V-lea, care e în între-gime un *canticum*. Toată lumea cântă, afară de *Callipho* și *puer*, ro-bul lui Ballio. Codoșul citește scrisoarea ostașului în *iambi senarii* (di-

verbium), într'o scenă lirică (cași Dordalus, în *Persa*). Comedia sfârșește în cântece și veselie, cași *Casina*, *Persa*, *Stichus*.

– VIII. Ca imitație modernă, Molière s'a inspirat din monologul lui Ballio în scenă, în care Harpagon dă ordine servitorilor, fără a fi isbutit să redea vigoarea și dramatismul scenei romane.

CUPRINSUL PIESEI. I.

Un ostaş plăteşte cincisprezece mine de argint, bani peşin şi'n acelaş timp hotărăşte un semn de înţelegere, pentru ca codoşul să dea pe Phoenicium aceuia, care va aduce semnul, împreună cu restul banilor. Pe trimisul ostaşului, la sosire, îl păcăleşte Pseudolus, luându-i semnul, zicând că el este ⁵ Syrus al lui Ballio şi în felul ăsta aduce o mână de ajutor stăpânului. Pentru că codoşul încredinţează femeia lui Simmia, pe care el (Pseudolus) îl interpusese. Vine Harpax cel adevărat: Lucrurile se dau pe faţă şi bătrânul înapoiază banii, aşacum le fusese învoala.

ALT CUPRINS AL PIESEI. II.

Tânărul Calidorus se topiă de dragoste după curtezana Phoenicium, lipsit fiind de parale. De aceeaş, un ostaş, care, în trecere fiind, a cumpărat pe femeie cu douăsprezece mine, plătind cincisprezece. Amanta a lăsat-o la codoş, împreună cu un semn învoit de înţelegere, ca cel care va fi să aducă un semn la fel cu acesta, împreună cu preţul vânzării, să ia ⁵ cu sine femeia cumpărată. Mai apoi soseşte trimisul ostaşului, mânat de ostaş, să ia în primire femeia. Pe acesta îl păcăleşte Pseudolus, robul tânărului, dându-se drept omul de casă al codoşului. Ii ia semnul de recunoaştere şi cele cinci mine luate cu împrumut le dă unei persoane presupuse drept trimis al ostaşului, împreună cu semnul de învoeală. Falşul trimis înşeală pe codoş. Calidorus se îmbată de dragoste, Pseu- ¹⁰ dolus de vin.

PROLOGVS¹⁾.

Incordați-vă, mai bine, rănichii și ridicați-vă în sus: O lungă poveste plautină vine pe scenă.

ACTVL I-ii.

Pseudolus. Calidorus.

Ps. Dacă din tăcerea ta aş putea ghici, stăpâne, ce nenorocire te frământă așa de greu, aş economisi bucuros o muncă pentru amândoi: Pentru mine, care te întreb și pentru tine,⁵ care trebuie să-mi răspunzi. Acuma, fiindcă lucrul acesta nu e cu puțință, nevoia mă silește, să stărui cu întrebarea. Spune-mi și mie: Care e pricina că fără pic de viață în tine, sunt atâtea zile în șir, decând îmi porți cu tine aste tăblițe, le uzi cu lacrimi și nici nu faci pe nimeni părtaș al gândurilor tale? ¹⁰ Vorbește, să pot ști și eu laolaltă cu tine, ce eu nu știu.

Cali. Sunt cât se poate de nenorocit²⁾, Pseudolus!

Ps. Juppiter te-a feri de una ca asta!

Cali. Intru nimic puterea asta nu stă în judecata lui Juppiter: în stăpânirea lui Venus mă sbat, nu într'a lui Juppiter! ¹⁵

Ps. Mi-e îngăduit și mie, să știu, care-i pricina? Că doar până aci pe mine mă aveai ca pe cel mai deaproape sfetnic al gândurilor tale.

Cali. Aceeaș simțire o am și acum.

Ps. Fă-mă și pe mine, să știu ce ai; te-oiu ajuta și eu cu punga, cu fapta, ori cu o vorbă bună.

Cali. Ia aceste tăblițe. Tu însuși din ele ți-ei povesti și ție ²⁰ nenorocirea și grija, care mă tot seacă.

Ps. Îți împlinesc voia. Dar, ce-i asta, rogu-te?

Cali. Ce este?

Ps. După câte se pare, slovele astea vor să aibă copii: Stau suite unele peste altele.

1) Diverbium (*iambi senarii*), v. 1-132. — 2) *misere miser sum*.

Call. Iar glumesti, după obiceiul tău?

Ps. Pe Polux, de bună seamă cred că, de n'a fi să le citească Sibula, nimeni altul n'ar fi în stare să le descurce. ²⁵

Call. Cum îți vine să vorbești cu așa cruzime de niște slove plăcute, de niște tăblițe gingașe, scrise de o mână gingașe?

Ps. Au, rogu-te, pe Hercle, au și găinile mâini? Că, de bună seamă, pe astea le-a scris chiar o găină ¹⁾.

Call. Ești nesuferit. Le citești, ori îmi dai tăblițele înapoi? ³⁰

Ps. Ba, am să le citesc. Fii cu gândul aici.

Call. Nu este.

Ps. Dar, cheamă-l.

Call. Ba, eu am să tac, cheamă-l tu deacolo, din slovele de ceară; pentru că acum inima mea mi-e acolo în ele, nu în pieptul meu.

Ps. Îți văd iubita, Calidorus.

Cali. Unde este ea, rogu-te? ³⁵

Ps. Iat-o ²⁾ lungită pe tăblițe: Stă culcată pe ceară.

Cali. Ah, zeii și zeițele, cu toții pe tine —

Ps. Să mă aibă în sfânta lor pază, firește!

Cali. Fusei aproape ca un firicel de iarbă, ce crește la căldura verii: Repede răsării, repede mă și prăpădii!

Ps. Taci, cât am să dau citire slovelor.

Cali. Atunci, de ce nu citești? ⁴⁰

Ps. „Phoenicium către Calidorus, iubitul ei, prin ceara, sfo-ricica ³⁾ și slovele, ce glăsuesc în locul ei, salutare trimite și salutare cere și dela tine, ea, cea plină de lacrimi, cu firea pierdută, cu inima și mintea dusă“.

Cali. M'am nefericit! Nici pic de salutare nu aflu în mine, ⁴⁵ Pseudolus, pe care să i-o trimit și eu ei!

1) *gallina scripsit*. Din faptul că slovele păreau suite unele peste altele (*alia aliam scandit*), lăsând impresia unor ghiare de găină, ar reieși că scrierea nu eră în unciale, ci în *cursive*, așa cum o vedem în tablele cerate. Dacă admitem această interpretare, textul prezintă o importanță deosebită. — 2) *eccam*.

3) *per ceram et linum*. V. nota *Persa*, v. 245.

Ps. Ce fel de salutare ?

Call. De argint ¹⁾

Ps. Pentru o salutare de lemn vrei să-i trimiți în schimb una de argint ?

Call. Ia, citește tu numai : Din tăblițe am să te fac să vezi, cât e de mare zorul, să pot face rost de bani. ⁵⁰

Ps. „Codoșul m'a vândut prin străini unui ostaș Macedonian, pentru douăzeci mine ²⁾, dragostea mea. Și mainainte de a pleca de aici ostașul dăduse cincisprezece mine ; acum, mai sunt rămase de plată numai cinci mine. Intru aceea ostașul a lăsat aici un semn de învoeală ³⁾, chipul său, depe ⁵⁵ inel, întipărit în ceară, pentru ca, acela ce va aduce incoa un semn la fel cu acesta, să fiu trimisă împreună cu el. Și pentru aceasta a și fost sorocită ziua, la sărbătorile Dionysiace, cele mai apropiate“.

Call. Care sunt chiar mâine : Așa de aproape îmi e sfârșitul, afară numai dacă nu aflu în tine vreun sprijin. ⁶⁰

Ps. Lasă-mă să sfârșesc cu cititul.

Call. Te las, mai ales că mi-se pare cașicum aș sta de vorbă cu ea. Citește : Dulceața și amarul, pe amândouă le reverși asupra-mi, în clipa deacum.

Ps. „Și acum, iubirea noastră, deprinderile, legăturile noastre strânse, jocurile, glumele, graiul, sărutările dragăstoase ⁴⁾, ⁶⁵ înlănțuirile strânse a două trupuri, ce se iubesc, dulcile mușcăături ⁵⁾ de limbile noastre tinere, * tăinuirilor noastre ⁶⁾, strângerile ușoare ale sânuilor mele feciorelnice dătătoare de fiori ⁷⁾. În schimbul tuturor acestor plăceri, pentru mine, la fel cași pentru tine, a venit desunirea, nimicirea, pustietatea, ră- ⁷⁰ mânându-ne numai nadejdea mea în tine și a ta în mine. Acestea, așa cum le-am aflat și eu, mă îngrijii să le știi și tu pe de-a'ntregul. Acum, am să te văd, de mă iubești, ori de te prefaci numai. Rămâi cu bine“.

1) *Salutem*. *Salus* = mântuire, scăpare ; dar și, *salutare*. Joc de cuvinte. — 2) O mină : 97 fcs ; deci 1940 franci. — 3) *Symbolum*. Eră semnul de recunoaștere înțeles. V. și *Curculio*, 424.

4) *suavisauitatio*. — 5) *molles morsiunculae*. — 6) text nesigur,

7) *papillarum horridularum oppressiunculae*.

Cali. Câtă desnădejde în slove, Pseudolus !

Ps. Oh, mai desnădăjduit nici că se poate !

Cali. Dece nu plângi ?

Ps. Ochii îmi sunt secați de lacrimi : Nu pot să-i fac o⁷⁵
singură lacrimă măcar să verse.

Cali. De ce ?

Ps. Neamul nostru așa a fost el totdeauna, sec.

Cali. Nu-ți e aminte, să-mi dai o mână de ajutor ?

Ps. Ce aş putea, să-ți fac ?

Cali. Vai !

Ps. „Vai“ ? Pe Hercle, de astfel de lucruri îmi poți cere
cât portești : Ți-le pot da.

Cali. Sunt nenorocit ! Nicăeri nu aflu bani cu împrumut.

Ps. Vai !

80

Cali. Și în casă nicio lăascaie.

Ps. Vai !

Cali. Și acela o să-mi ia iubita mâine.

Ps. Vai !

Cali. În felul ăsta mă ajuți tu ?

Ps. Dau și eu din ce am ; pentrucă, dealdeasta, am a-
casă o întreagă comoară¹⁾.

Cali. Astăzi s'a isprăvit cu mine. Dar, ai putea să-mi dai⁸⁵
cu împrumut o drachmă, pe care ți-aș da-o înapoi mâine ?

Ps. Pe Hercle, cu chiu cu vai, poate, zic și eu, dacă m'aș
da zalog pe mine. Dar, ce vrei să faci cu drachma asta ?

Cali. Vreau să-mi cumpăr un ștreang.

Ps. Dece ?

Cali. Să mă spânzur cu el. Sunt hotărît ca mainainte de
a-se întuneca, să mă afund în întuneric²⁾.

90

Ps. De-i așa, cine-o să-mi mai dea înapoi drachma, de-a
fi să ți-o dau ? Au, tocmai deaceea, cu bună știință, umbli
să te spânzuri, ca să mă înșeli, dacă ți-aș da drachma ?

Cali. De bună seamă, nici cum n'aș mai putea trăi, dacă
ea mi-se smulge și mi-se duce departe de mine.

95

1) Aluzie la vaităturile, pe care le scotea, când mănca bătaie.

2) *ante tenebras tenebras* www.pedigium.ro

Ps. Dece plângi, cucule ¹⁾? Vei trăi.

Call. Cum n'aș plânge, când n'am în pungă niciun nummus de argint și deaiurea nădejde nici cât o lăscaie ²⁾?

Ps. După câte pricep eu, din rostul acestor slove, dacă nu i-te plângi cu drachme de argint, cu lacrămile astea ale tale, prin care vrei să-i arăți că o iubești, e tot una, cașicum te-ai încerca, să prinzi ploaia prin ciur. Inșă, eu n'am să te ¹⁰⁰ părăsesc, în dragostea ta, teamă să n'ai. Nădăjduesc ca astăzi, în vreun chip oarecare, de bine, de rău, să-ți pot face deundeva rost de bani. Dar, ce fel și cum are să fie, să știu, ¹⁰⁵ n'aș putea spune, decât c'are să fie, că prea mi-se sbate sprinceană ³⁾.

Call. Ce bine ar fi, ce spui tu, ca faptele să-ți întreacă spusele!

Ps. O știi și tu, pe Hercle, când mi-am pus eu în mișcare cele sfinte, ce fel și cât pot să răstorn toate cu josul ¹¹⁰ în sus.

Call. În tine acum îmi stă toată nădejdea vieții mele.

Ps. Îți e deajuns, dacă am să isbutesc astăzi ca muierea aceea să-ți fie a ta, ori dacă îți dau douăzeci mine?

Call. Deajuns, dacă are să fie așa.

Ps. Cere-mi douăzeci mine, să vezi că sunt în stare, să ¹¹⁵ fac, ce ți-am făgăduit. Cere-mi, te rog, pe Hercle. Ard de dorință, să ți-le făgăduesc.

Call. O să-mi dai astăzi cele douăzeci mine argint?

Ps. Îți voi da. Deacum să nu-mi mai bați capu. Și, ca să nu zici că nu ți-am fost spus, ți-o spun dela început: Dacă n'am să pot pe un altul, o să-l ating pe ăl de tătâne-tau, la pungă ⁴⁾.

120

Call. Zeii să mi-te țină deapururi sănătos! Inșă, dacă se poate, ca chestie de iubire părintească — de pildă, chiar și pe mamă-mea.

Ps. Despre asta, te poți culca liniștit pe amândoi ochii ⁵⁾.

1) cucule. — 2) libellai spes. — 3) ita supercilium salit.

4) tuom tangam patrem. — 5) in oculum utrumvis conquiescito.

Call. Pe amândoi ochii? Sau pe amândouă urechile?

Ps. Dar, ce spun eu, e vorbă mai puțin obișnuită. Acum, ca nu cumva să tăgăduască careva, precum că nu i s'a fost ¹²⁵ spus, o spun la toți, la mulțimea ¹⁾ de față, din această adunare, la tot poporul ²⁾, la toți prietenii și cunoscuții mei, o spun în gura mare, să se ferească de mine, pe ziua deazi, să nu-se încreadă în mine.

Cali. St! Taci, te rog, pe Hercle.

Ps. Ce este?

Cali. Ușa codoșului a scârțâit. 130

Ps. Picioarele-i aș fi voit mai bine acum.

Cali. Chiar el însuș iese afară, capătul relelor.

Ballio. Lorarii. Meretrices.

Psevdolvs. Calidorvs.

Ba. ³⁾ Ieșiți, aide, ieșiți afară, trântorilor, marfă proastă, scump cumpărată! Mare minune să taie pe vreunul din voi vreodată capul, să faceți treaba ca lumea, pe cari nu-i alt chip de a vă sili a vă face datoria decât în felul, pe care îl încerc ¹³⁵ eu acuma. Și nici că mi s'a mai întâmplat să văd oameni mai înceți, curat asini, așa li e spatele numai răni: Pe cari, dacă-i lovești, îți faci mai mult rău ție și cu firea asta a lor sunt adevărați rupători de bice ⁴⁾, ca unii cari au în cap un singur gând, când prilejul li-se prilejește,

răpește, șterpelește, ia, tâlhărește,

bea, mănâncă, fugi: asta le e ⁵⁾

crezul lor, că mai bine ai vrea, să pui lupii păzitori peste oi, ¹⁴⁰ decât pe ăștia, să-ți păzească casa. De stai însă să li-te uiți la chip, nu pare să fie de oameni răi: dar isprăvile îi dau de gol.

Acum, în sfârșit, dacă n'o să-mi fiți cu toții cu gândul la poruncile, ce am să dau, de n'o să goniți din inimă și ochi somnul și trândăvia, așa am să vă fac cu biciul spatele, să vă

1) *pube* (dat. arh. *p. publi*). — 2) *poplo*.

3) Celebrul monolog al lui Ballio. E un canticum, v. 132-264.

4) *flagitribae*. — 5) *rape, clepe, tene, harpaga, bibe, es, fuge: hoc est.*

fie împestrișat, că nici macatul cel pictat de Campania, ori ta- 145
petul de Alexandria, cu animale lui țesute, să nu-l poată întrece.

Nu mai departe, chiar ieri, vă pusesem în vedere la toți
și vă spuseseam, la fiecare în parte, ce aveți de făcut, dar voi
sunteți așa de nesimțiți și așa de lipsiți de grijă, prin firea voas-
tră păcătoasă, că mă siliți, să vă îmboldesc la treabă cu bi- 150
ciul. Fiindcă așa vă e omenia, că întreceți în tărie chiar biciul,
sau pe mine ¹⁾. Ia, vedeți-i, mă rog, cum se gândesc la cai
pe pereți ²⁾! Ascultați, aci să vă fie gândul, încoa să vă fie
urechile, la cele ce spun eu, neam de oameni îngroșați de răni ³⁾.
Pe Polux, nici gând ca spatele ăsta al vostru să fie el vreoa-
dată mai tare ca ăst biciu al meu. Ei, acum? Doare? Ei, așa
pățesc robii, cari nu ascultă de stăpân! Strângeți-vă cu toții 155
în fața mea și luați aminte la cele ce spun eu ⁴⁾.

Tu, ăla, care-mi ții în mână găleata, adă apă, fă ca să fie
plină căldarea bucătarului. Tu, cel cu securea, îți amintesc în-
sărcinarea de a spinteca lemnele.

Lo. Dar securea-i tocită.

Ba. Ce-are aface! D'apoi și voi nu sunteți cu toții la fel din
pricina rănilor și cu toate astea, mă folosesc eu mai puțin de 160
munca voastră a tuturor din pricina asta?

Ție, îți dau în grije, să-mi strălucească casa. Ai, ce să faci:
Zorește, du-te în casă. Tu, să fii îngrijitorul paturilor dela masă.
Tu, să cureți argintăria și s'o așezi în ordine. Toate astea,
când am să fiu îndărăt din for, aveți grije să le gălesc gata,
să fie pretutindeni toate la locul lor, udat pe jos, curățit, pa-
turile frumos rânduie, spălat, mâncarea gata.

Că astăzi e ziua mea de naștere, se cade s'o sărbătoriți 165
cu toții. Șunca, șoriciul, ghindurile de porc, ugerul, aveți grije
să zacă în apă. Înțelesu-m'ați indestul? Țin să-mi primesc în
mod deosebit oaspeții mei de seamă, să mă creadă om cu
stare. Mergeți înăuntru și îngrijiți-vă serios de treburi, ca ză-

1) *estis uos: uincitis duritia.* — 2) *ut alias res agunt!* — 3) *plagigera genera.* — 4) Molière, în *Avarul* pare să se fi inspirat de aici, în scena, în care Harpagon își strânge servitorii, să le dea ordine, în vederea ospățului, pe care voia să-l dea de hantă sa. (Actul III, sc. I-V).

bavă să nu fie, când a să vină bucătarul. Eu mă duc în piață, să fac rost de pește, ce-o fi acolo mai de preț.

Ia-o înainte, copile; trebuie să am ochii în patru, să nu-mi¹⁷⁰ găurească careva punga. Da, ia stăi, eră aproape să uit să mai spun ceva, acasă. M'auziți? Pentru voi, muieri, este porunca, ce vreau s'o dau.

Voi, care vă petreceți tinerețea în găteți, moliciune și plăceri, cu bărbații cei mai de seamă, ca niște amante cu renume, acum am să văd și eu¹⁾, să mă încredințez, pe ziua de azi, care se îngrijește de libertate, care de stomac, și care de bi-¹⁷⁵ nele ei, care se gândește numai la somn; astăzi am să-mi văd, pe care se cuvine să mi-o fac libertă și pe care s'o scot în vânzare. Siliți-vă, ca pe ziua de azi, daruri bogate dela îndrăgostiți să se îngrămădească la noi. Pentrucă, dacă astăzi nu mi se strâng de ale gurii, pentru un an întreg, mâine, fac din voi dame publice²⁾. Știți că astăzi e ziua mea de naștere: Unde-mi sunt aceia, pentru cari³⁾ voi le erați viața, pentru¹⁸⁰ cari voi le sunteți desfătarea, pentru cari le sunteți sărutarea, sânișorii⁴⁾, mierișoara cea dulce? Siliți-vă, să mi-i și văd aci, înaintea casei, încărcați de daruri, rânduiți pe căprării⁵⁾. Pentruce vă dau eu veșminte, bijuterii și toate celea, de care aveți nevoie? Și în schimb cu ce mă aleg eu astăzi, în casă, după urma voastră, decât cu neajunsuri? Ca niște nelegiuite, nu vă gândiți decât la vin: cu care vă tot udați mereu pântecile⁶⁾, pecând eu rămân în casă cu gâtlejul sec. Acum, buna rândueală cere, să vă chem pe fiecare pe nume, să nu spună¹⁸⁵ mai apoi vreuna din voi, precum că nu i s'a spus.

Fiți toate cu luare-aminte.

Mai întâi tu, Hedylium, cu tine vorbesc, care ești prietena grânarilor, cari au acasă la ei grămezi de grâu, cât munții cei prea înalți. Silește-te, să mi-se aducă încoa grâu, să-mi ajungă¹⁹⁰ tot anul, mie și la toți ai casei mele, să înot de așa fel în grâu ca orașul să-mi schimbe numele și din codoșul Ballio să fiu numit regele Iaso.

1) *ego scibo*. — 2) *poplo prostituam uos*. — 3) *quibu'*. — 4) *mammia*.
5) *maniplatim*. — 6) *pantices*. digibuc.ro

Cali. Il auzi ? Ce spune, nelegiuitul ? Nu ți-se pare că s'a cam umflat în pene ?

Ps. Pe Polux, chiar așa și pedeeasupra mai e și plin de răutăți. Dar taci și fă ce fac și eu. 195

Ba. Tu, Aeschrodora, care ai prieteni printre măcelari, protivnici ai codoșilor, cari la fel cași noi își fac negoțul în mod necinstit, jurând în mod strâmb, ascultă : Dacă pe ziua de azi n'o să-mi iasă trei cârlige încărcate cu carne, grele la cântar, mâine am să te agăț de cârlige, la fel cum odinioară se spune că cei doi născuți din Juppiter au legat pe Dirca de un taur ¹⁾. Pentru tine cârligele au să-ți slujească drept taur. 200

Cali. De ce spune el, îmi fierbe mânia în mine.

Ps. Pe-un astfel de om îl mai rabdă,
aici, tinerii din Attica ?

Unde-mi sunt, unde-mi stau ascunși cei plini de tinerețe, cei cari iubesc în casa codoșului ²⁾ ? Dece nu se unesc laolaltă, dece nu-și dau mâna cu toții, să mântue poporul de pacostea asta ?

Dar vai ! Ce prost mai sunt și eu, 205
Chiar un mare nătărău !
Asta să 'ndrăsneasca ei,
Când pe ei dragoste-i duce,
La codoș să se robească !

Când iubirea nu îi lasă ³⁾, împotriva lor să fie !

Cali. Vai ! Taci.

Ps. Ce este ? *Cali.* Nu-mi ești pe plac, rău faci, cu vorba
că mă'mpiedeci ⁴⁾, vorbirea să-i aud.

Ps. Tac. *Cali.* Mai bine-ar fi să taci, decât s'o spui că taci.

Ba. Și-acuma, tu,
Xytilis, să-mi fii cu mintea 'ncoa, că'ndrăgostiții tăi 210
Au untdelemn acasă

1) Zethus și Amphion, născuți din Juppiter, cu o muritoare, Antiopha. Dirca, sau Dirce, eră soția lui Lycus, regele Thebei. La urmă a fost prefăcută într'o fântână. — 2) *qui amant a lenone*. — 3) *prohibet faciant*. — 4) *male marigeru's male facis quom obsonas*.

δούραμιν ¹⁾, nevoie mare.
 Și'ncoa de n'or aduce
 In butoaie untdelemnul,
 Atunci și eu pe tine te vâr mâine 'n butoiu,
 Să mi-te duci aiurea, ca trupul să ți-l vinzi,
 în casele de rând ²⁾.
 Și-un pat vei căpăta-acolo, unde somnul n'ai să-l vezi. ²¹⁵
 Dar unde,
 Cădea-vei în neștire — Pricepi,
 Ce vreau eu să-ți vorbesc.
 M'auzi, șerpoaico, tu, ce-mi ai amanți atât de mulți,
 Așa'ncărcați de untdelemn, de sus și până jos.
 Au, mulțumită ție, e'n casă astăzi vreun rob,
 Să-și aibă, biet și el, ceva unsoare pentru cap; ²²⁰
 Sau eu c'aș folosi mai mult grăsimea în bucate?
 Dar știu că untdelemnul, tu, nu-l prea-l îndrăgești
 Cu vinul te împaci. Dar las'
 Că'nvățul are și desvăț, te-oiu vindeca de toate,
 De n'o să-mi dai, colea, pe Hercle,
 Acestea ce-ți vorbesc.
 Și-acum e rândul tău, tu, care-mi spui într'una ²²⁵
 C'o să-mi plătești arginți, să mi-te desrobești.
 Dar când e să mi-i dai, îți uiți de vorba spusă.
 Phoenicium, cu tine, acum eu vorbesc,
 Pe care nobilimea atâta te'ndrăgește.
 De n'o să-mi curgă astăzi tot felul de provizii,
 Dela moșia acelor, ce te'ndrăgesc pe tine,
 Pe spate-ți pun o piele de roș' fenician,
 Și te trimit aiurea, ca mâine,
 Phoenicium, să te vinzi,

Calidorvs. Pseudolvs. Ballio.

Call. Pseudolus, nu-l auzi ce vorbește?

230

1) putere ; bogăție, belșug. — 2) *in pergulam*. *Pergulae*, case ordinare de prostituție, în opoziție cu casele codoșilor, numiți *lenones*. Ce fel de femei erau acolo, vezi: *Cist.* v. 405-408; *Poenulus*, v. 265-270.

Ps. Il aud, stăpâne, cum nu și sunt cu inima toată.

Cali. Ce povață îmi dai, să-i trimit și eu, ca să nu-mi facă din iubită o femeie de stradă?

Ps. Să nu te îngrijești de nimic. Fii pe pace. Am să mă'n-grijesc eu și de mine și de tine. E cam de mult, decând ne vrem binele și eu lui și el mie și prietenia noastră nu ne e de ieri, de azi: Am să-i trimit astăzi, de ziua lui de naștere, una, să-l usture rău și asta cât de repede.

Cali. Ce ajutor să-ți dau?

Ps. N'ai altă treabă, de care să-ți vezi?

235

Cali. Însă — *Ps.* Niciun însă! *Cali.* Mă sfâșiu.

Ps. Întărește-ți inima. *Cali.* Nu pot. *Ps.* Fă să poți.

Cali. Ce fel aș putea să-mi înving pornirea?

Ps. Să te îngrijești numai de ce trebuie, iar nu să dai ascultare inimii, la ce nu trebuie.

Cali. Astea-s curat vorbe de clacă: Nicio plăcere, dacă cel care iubește nu face vreo prostie.

Ps. N'o sfârșești?

Cali. O, dragă Pseudolus, mă lasă să fiu om de nimic, lasă-mă, rogu-te.

Ps. Te las, dă-mi însă numai pace, să mă pot duce.

Cali. Stăi, stăi, acum chiar c'am să-mi fiu, așa cum 240 mă vrei tu, să fiu.

Ps. Acum îmi ești deștept.

Ba. Ziua trece și eu mă'ntârziiu. Ia-o înainte, copile.

Cali. Ei, se duce! Dece nu-l strigi înapoi?

Ps. Dece atâta zor? Domol!

Cali. Dar, pânăce nu se îndepărtează.

Ba. Ce e asta, răutateo, abia te urnești din loc, copile?

Ps. Născutule în ziua de azi, ei, născutule în ziua de azi, ție îți vorbesc, ei, născutule în ziua de azi, întoarce-te și privește încoă spre noi. Deși te afli în treburi, noi totuș te oprim locului. Stăi, iată pe unii, cari voesc, să vorbească cu tine. 245

Ba. Ce este? Cine e, care îmi aduce mie, om aflat în treburi, întârziere nelalocul ei?

Ps. Unul care ți-a fost binefăcător ¹⁾.

Ba. Care a fost, a murit, care a fi, mi-e spre folos ²⁾.

Ps. Prea ești mândru!

Ba. Și tu prea plicticos!

Call. Ține-l, nu-l scăpa.

Ba. Aide, copile.

Ps. Să-i ieșim pe-aici în cale-i.

250

Ba. Juppiter să te piardă, oricine ei fi tu.

Ps. Te vreau. *Ba.* D'apoi eu nu vă vreau pe niciunul. Ia-o pe aici, copile.

Ps. Nu-i chip să pot vorbi cu tine?

Ba. Dacă n'am eu gust.

Ps. Chiar dacă e spre binele tău?

Ba. Mă lași, ori nu, rogu-te, să-mi văd de drum?

Ps. Vai! Stăi. *Ba.* Lasă-mă!

Call. Ballio, ascultă! *Ba.* Sunt surd, chiar vorbe a-
runcate în vânt! *Call.* Ți-am dat cât a fost.

255

Ba. Nu cer, ce ai dat.

Call. Când va mai fi, ți-oiu mai da. *Ba.* Când o să ai, o s'o iei.

Call. Vai, cum se mai pierdă, ce am adus la tine, ce ți-am dat!

Ba. Și acum, în locul banilor, cari s'au dus, vânturi la vorbe: Ești un prost, ce s'a dus, dus este ³⁾.

260

Ps. Cel puțin vezi-l pe ăsta, cine este.

Ba. Il știu de mult, cine a fost: acuma, cine este, el singur se știe pe sine. (către rob). Mișcă-te.

Ps. Și, la adică-te, nu-i chip, Ballio, să-ți arunci încoă o privire aducătoare de câștig?

Ba. ⁴⁾ Cu prețul ăsta am să-mi întorc privirea. Pentrucă, chiar de a fi să aduc jertfă lui Juppiter cel prea mărit și m'aș afla cu măruntaele în mână, gata de jertfire, în clipa, aceea,

265

1) *sospitalis*. — 2) *mortuost qui fuit: qui sit ussust*. V. și *Truculentus*, v. 164. — 3) *rem actam agis. Actum est*, formulă de drept, de a nu se repeta în fața judecătorului un lucru judecat. (Donatus, la Terentius, *Andria*, 465). — 4) *Recitativ (trochaici septenarii)*, v. 265-393,

de-a fi s'aud de un câştig, aş lăsa baltă toată sluşba religioasă ¹⁾. Credinţa în zei nu mi poate sta în cale, când câştigul mă aşteaptă.

Ps. Chiar de zei, pe cari cuvine-se să-i cinstim cel mai mult, se sinchiseşte el aşa de puţin de ei!

Ba. Să-i vorbesc. Te salut cu mare plecăciune, o cel mai rău rob din Athena! 270

Ps. Zeii şi zeiţele să te iubească, după gândul ăstuia, sau după al meu; sau, de eşti vrednic de altceva, nici să te iubească, nici bine să-ţi facă.

Ba. Cum o mai duci, Calidorus?

Cali. Ca cel care iubeşte şi are punga goală!

Ba. Te-aş compătimi, dacă cu dealdeasta mi-aş putea hrăni familia.

Ps. Ei! Te ştim noi cam câte parale plăteşti; nu ne-o mai spune tu! Dar, ştii, care ni e gândul? 275

Ba. Pe Polux, cam bănuiesc eu: Nu-mi vreţi a bine.

Ps. Şi asta ²⁾ şi altceva, pentru care te-am întors din drum. Dă-ne, te rog, ascultare.

Ba. Te ascult. Dar, cum sunt acum în treburi, lămureşte-mi în puţine cuvinte, ce vrei.

Ps. Astuia îi e ruşine, că s'a legat faţă de tine şi c'a hotărît şi ziua, şi el încă nu ţi-a putut aduce cele douăzeci mine, pentru iubită. 280

Ba. Lucrul, de care te ruşinezi, se suferă mult mai uşor, decât acela, de care îţi pare rău. Tu te ruşinezi că n'ai dat ce spui; mie îmi pare rău că nu i-am primit.

Ps. Dar, o să-ţi dea, o să facă el rost de bani. Mai îngăduie şi tu aste câteva zile. Pentrucă el de una se teme, să nu cumva s'o vinzi, din duşmănie faţă de el.

Ba. Dacă îi eră aminte, prilejul nu i-a lipsit, să dea banii încă de mult.

Cali. Dar dacă nu i-am avut? 285

Ba. Dacă iubeai, îi găseai cu împrumut, te duceai la vreun

1) *potius deseram.* — 2) *id est (polux).*

cămătar, dedeai ceva dobândă mai mare, îi şterpeleai dela tată-tău.

Ps. Să fure pe tată-său, neruşinatu neruşinaţilor? Ce pierzi, dacă ne arăţi calea cea bună?

Ba. Aşaceva nu stă în firea codoşilor!

Cali. Aş putea eu să şterpelesc ceva dela tata, un bătrân²⁹⁰ aşa de prevăzător? Şi la urmă, chiar dacă aş putea-o face, mă opreşte respectul faţă de părinţi.

Ba. Înţeleg. De-i aşa, n'ai decât să ţii în braţe, noaptea, respectul ăsta, în locul lui Phoeniciu. Dar, fiindcă te vād¹⁾ că pui respectul mai presus de dragoste, ce, toţi oamenii îţi sunt ţie tată? N'ai pe nimeni, pe care să-l rogi, să te împrumute cu bani?

295

Cali. Lesne de zis, dacă şi vorba asta „a împrumuta“, nu s'ar fi dus pe gârlă!

Ps. Ei, tu, pe Hercle, dar şi oamenii ăştia, dupăce s'au ridicat de pela mesele lor²⁾ îmbuibăţi de băutură, cari nu-şi uită, să-şi ceară ce e al lor, iar banul altuia nu-l mai dau înapoi, sunt destul de prevăzători, ca să se mai încreadă în alţii.

Cali. Sunt cât se poate de nenorocit³⁾; nu-i chip să pot găsi nicăeri nicicât un nummus de argint. Şi în felul ăsta, ca un nenorocit, mă prăpădesc şi de dragoste şi de sărăcie.³⁰⁰

Ba. Pe Hercle, cumpără şi tu untdelemn pe credit şi revinde-l pe bani ghiaţă⁴⁾: Ar putea să-ţi iasă câştig, de pildă, chiar două sute mine, bani în palmă, zău, pe Hercle.

Cali. Vai de capul meu! Legea celor douăzeci şi cinci ani⁵⁾ îmi stă în cale. Se feresc cu toţii, să-mi dea cu împrumut.

Ba. Aceeaş lege e şi pentru mine: Mă tem, să-ţi dau pe credit.

1) *quom uideo*. — 2) E vorba de bancheri. V. nota *Casina*, v. 28; *Curculio*, v. 379. — 3) *nimi' miser*.

4) *die caeca... die oculata* — 5) *lex annorum quinauicenaria*. E vorba de legea *Laetoria*, în virtutea căreia tinerii, cari nu aveau împliniţi 25 ani, nu puteau stipula. (V. şi *Rudens*, v. 1382). Această lege fu adusă în 490 de M. Laetorius Plancianus, din nevoia de a-se pune un frâu cămătarilor, cari speculau pasiunile tineretului decăzut. Se prevedeau aspre pedepse împotriva celor cari înşelau tinerii sub 25 ani.

Ps. Ce, pe credit ! Ei, au, nu-ți ajunge, cât ai luat după el ? ³⁰⁵

Ba. Nu este un adevărat îndrăgostit cel care nu dă într'una. Să dea, să dea, cât are : cât nu va mai avea nimic ¹⁾, să pună atunci dragostei cruce.

Cali. N'ai pic de milă ?

Ba. Bălmăjești de-asurda, pentrucă vorbele n'au sunet în ele. Și eu aş voi, să te văd sănătos și în viață.

Ps. Ei, nucumva a și murit ?

Ba. Așa cum e, pentru mine, cu astfel de vorbe, e chiar ³¹⁰ mort de-abine : Și-a și trăit traiul, când un îndrăgostit ajunge, să se roage de un codoș. La mine să nu-mi vii niciodată decât cu lacrimi de argint ²⁾, pentrucă astea, cu care mi-te bocești tu acum, nu sunt bani de argint pentru tine. Asta e, cum te-ai plânge la o mamă vitregă.

Ps. Ei, nucumva te-ai fi fost măritat vreodată cu tătâne-său ?

Ba. Zeii s'or fi milostivit de altceva mai bun !

Ps. Fă, ce te rugăm, Ballio, pe chezășia mea, dacă în el ³¹⁵ te temi, să te încrezi. În aste trei zile, din pământ, sau din apă, deundeva, am să-ți fac eu rost de banii ăștia.

Ba. În tine să mă'ncred eu ?

Ps. Și dece nu ?

Ba. Pentrucă, pe Polux, a mă încrede în tine ar fi tot una, cașicum aş lega cu mațe de miel o cățea, care fuge.

Call. Astfel mi-se răsplătește din parte-ți cu rău, drept recunoștiință, o binefacere a mea ?

320

Ba. Și acum ce vrei ?

Cali. Să mai aștepți aste șase zile numai, să n'o vinzi și să nu aduci la pierzanie un om îndrăgostit.

Ba. Fii liniștit. Aș putea să te aștept de pildă chiar și șase săptămâni.

Call. Bravo, omule, cel mai plăcut !

Ba. Ba încă de mai vrei ca, din vesel ce ești, să te fac și mai vesel ?

1) *quando nil sit.* — 2) *argentata querimonia.* Aceleași idei le are și Cleaereta în *Asinaria* (v. v. 153-242), Astaphium, în *Truculentus*, 140-245.

Cali. Cum asta ?

Ba. Pentrucă pe Phoenicium n'o mai am de vânzare. 825

Cali. N'o ai ?

Ba. Nu, pe Hercle, pe cinste.

Cali. Pseudolus, aleargă și adă animale de jertfă, mari și mici, slujitori de-ai altarului ¹⁾, să pot aduce jertfă acestui Juppiter prea mărit; pentrucă acum pentru mine acest Juppiter este cu mult mai presus decât Juppiter însuș.

Ba. Nu vreau animale din cele mari: Vreau să mă îmbânzești cu carne de miel.

Cali. Grăbește-te, de ce stai ? Mergi de adă miei. Nu-l auzi ³³⁰ pe Juppiter ce spune ?

Ps. Acum am să fiu aci. Dar, mainainte va trebui să dau o fugă pânăla poarta orașului ²⁾.

Cali. Dece până acolo ?

Ps. Să aduc deacolo doi călăi, cu clopoței ³⁾ și totdeodată să mai aduc și două legături de nuele de ulm, să i-le dau astăzi, drept ofrandă, acestui Juppiter, să-l satur.

Ba. Du-te de te spânzură ! 335

Ps. Acolo va merge Juppiter codoșul.

Ba. Norocul tău, de-a fi să mor.

Ps. Dece ?

Ba. Să-ți spun : Pentrucă, pe Polux, cât am să fiu sănătos și în viață, n'ai să fii tu în ruptu capului om de ispravă. Nu-i spre folosul tău, ca eu să mor.

Ps. Dece ?

Ba. Așa, pentrucă, de am să mor eu, în toată Athena, nu va fi secătură mai mare ca tine ! 334

1) *lanios*, cei cari tăiau animalele jertfite.

2) *extra portam*. Poarta Metia, unde se spânzurau răufăcătorii.

3) *lanios cum tintinnabulis*. *Lanius* = măcelar ; slujitor al altarului ; călău. *Cum tintinnabulis*. Probabil dela sunetul, pe care îl scoteau nuelile, cu care erau loviți cei osândiți (Dezobry *Rome au siècle d'Auguste*, II, 209), ori dela sgomotul, pe care îl făceau lanțurile, cu care erau ferecați cei condamnați. Aiurea ; *uiri tintinnaculi* (*Truculentus*, 782).

Cali. Spune-mi, rogu-te, pe Hercle, însă serios, ce te întreb eu. N'o ai de vânzare pe prietena mea, Phoenicium?

Ba. Pe Polux, firește că n'o am, pentru că am vândut-o încă mai de mult.

Cali. Ce fel?

Ba. Fără podoabe, încolo cu toate ale ei.

Cali. Ai vândut tu pe prietena mea?

Ba. Firește, cu douăzeci mine¹⁾.

Cali. Cu douăzeci mine?

345

Ba. Sau de patru ori câte cinci mine, cum vrei s'o iei, unui ostaș Macedonean și cincisprezece mine le-am și priimit.

Cali. Ce-mi aud eu?

Ba. Că prietena ta s'a fost schimbat în argint.

Cali. Cum ai îndrăsnit, să faci una ca asta?

Ba. Așa am avut eu chef; a mea doar a fost.

Cali. Ei, Pseudolus, du-te și adă-mi sabia.

Ps. Ce nevoie ai de sabie?

Cali. Să-l omor cu ea pe ăsta — și pe mine.

Ps. Dece nu te omori mai bine pe tine? Pentru că pe ăsta³⁵⁰ foamea o să-l omoare ea într'o zi.

Cali. Ia spune, cel mai ticălos din oamenii, pe câți pământul îi rabdă? Nu mi te-ai jurat tu, să n'o vinzi nimanui altuia în afară de mine?

Ba. Mărturisesc.

Cali. Și încă cu legământ sfânt?

Ba. Ba chiar cusut deabinelea²⁾.

Cali. Ai jurat strâmb, nelegiuitule!

Ba. Dar în el am vârit arginți. Eu ăsta, nelegiuitul, mă simt volnic acum să fac să sune destui bani, în casa mea,³⁵⁵ pecând tu, om cu frica lui Dumnezeu, baiat de familie, n'ai para chioară.

Cali. Pseudolus, dă-te încoa de partea mea și umple-le de ocări.

1) Una mina = 97 fr.; deci 1970 franci.

2) *uerbis conceptis... etiam consensu quoque.*

Ps. Bucuros. Nici la pretor n'aș alerga așa de repede, chiar de-a fi să mă mântue din robie.

Cali. Să-i spui la înjurături, cu carul.

Ps. (către Ballio). Am să te zăucesc cu vorba, nerușinatule. ³⁶⁰

Ba. Așa e.

Cali. Nelegiuitule !

Ba. Adevărat grăești.

Ps. Biciuitule !

Ba. Dece nu ?

Cali. Hoț de colivă ¹⁾ !

Ba. Firește.

Ps. Spânzuratule !

Ba. Zic eu, ba ?

Cali. Inșelător de prieteni !

Ba. Asta-i meșteșugul meu.

Ps. Omorîtor de părinți !

Ba. Dă-i înainte.

Cali. Călcător de cele sfinte.

Ba. Nu tăgăduesc.

Ps. Jurător strâmb !

Ba. Nu spui cine știe ce lucruri noi.

Cali. Calcatorul de legi !

Ba. Și încă din cei strașnici.

Ps. Pierzania tineretului !

Ba. Și încă foarte îndrăcit.

365

Cali. Hoțule !

Ba. Mă-ă !

Ps. Fugarule !

Ba. Ba-ă ²⁾ !

Cali. Inșelătorul poporului.

Ba. Foarte adevărat !

1) *bustirape*. E vorba de bucatele, care se înclinau zeilor morților, numite *silicernium*, pe care cei cari le ofereau n'aveau voie decât a le privi numai. A gusta din ele eră o profanare și cari o faceau erau numiți *Bustirapi*. (Donatus, la Ter. *Adelphi*, v. 587).

2) *babae... bombax*. www.digibuc.ro

Ps. Hoțomanule !

Cali. Necuratule !

Ps. Codoșule !

Cali. Mocirlo !

Ba. Cântăreți, nu glumă !

Cali. Ți-ai bătut pe tată-tău și pe maică-ta.

Ba. Ba încă i-am și ucis, ca să nu le mai dau de mâncare : Au, pentru asta, păcătit-am ?

Ps. Aruncăm vorbele într'o butie fără fund, ne pierdem osteneala de-a surda ¹⁾.

Ba. Mai aveți și altele de spus ?

370

Cali. Este vreun lucru, de care te poți tu rușina ?

Ba. De a fi dat peste unul ca tine, un îndrăgostit gol, cași o nucă găunoasă ! Cu toate astea, deși mi-ați aruncat în față destule vorbe urite, dacă ostașul n'o să-mi aducă astăzi cele cinci mine, pe care le datorează, așa cum ne-a fost învoeala, ca ziua de astăzi să fie ultimul soroc al banilor, dacă nu-i va aduce, cred că pot să-mi fac meseria mea.

375

Cali. Ce vrei să spui ?

Ba. Dacă tu ai să aduci banii, stric învoeala făcută cu el : Asta mi-e meseria mea. Eu, de-a fi să am timp, aș mai putea sta cu tine de vorbă. Inșă, fără parale, îți pierzi vremea degeaba, rugându-te, să-mi fie milă de tine. Asta mi-e vorba din urmă, să-ți intre bine în cap, ce ai de făcut, de acum înainte.

Cali. Și plecași, ai ?

Ba. Am acuma atâtea pe cap ! —

380

Ps. (aparte). Și câte o să mai ai, chiar acum ! E al meu, afară numai dacă nu m'or părăsi zeii și oamenii, cu toții. Am să-i scot oasele, la fel cum ²⁾ fac bucătarii cu peștele. Acum, Calidorus, vreau să-mi dai o mână de ajutor.

Cali. Care ți-e porunca ?

Ps. Cetățuia asta ³⁾ vreau s'o încing cu un zid, ca să-mi cadă azi în palmă. Pentru asta e nevoie de un om isteț, pri-

1) Despre aceste ocări, v. nota *Persa*, v. 804.

2) *simulter* (*similiter*). — 3) Casa lui Sîmo.

ceput, prevăzător și șiret, care să ducă la bun sfârșit o poruncă, iar nu să doarmă de-a 'npicioare ¹⁾).

Call. Spune-mi, ce ți-s'a abătut să faci?

Ps. Când vremea va fi, am să te fac s'o știi. Nu vreau să-ți spun de două ori, pentrucă astfel ar fi să lungesc povestea și așa destul de lungă.

Call. Ce spui, e cât se poate de nimerit, cât se poate de adevărat.

Ps. Grăbește-te, adă-mi în grabă omul.

Call. Printre cei mulți, puțini sunt prietenii, cari să fie oameni de cuvânt ²⁾.

390

Ps. Asta o știu și eu. De-i așa, din cei mulți, alege-ți unul pe sprinceană; și din acei puțini aleși, bobește unul, care să fie om de cuvânt.

Call. Acum am să-l fac, să fie aci.

Ps. Nu te duci? Cu vorbele tale îți aduci singur întârziere.

P s e v d o l v s ³⁾.

El se duse și tu îmi rămăseși locului aci, Pseudolus! Acum, ce o să-mi faci, dupăce ți-ai încântat stăpânul cu vorbe late? ³⁹⁵ Unde-ți sunt laudele? Tu, care n'ai în tine nici pic de socoteală, ca lumea și bani nicicât o lăscaie și nici — acum ce am să fac, nu știu. Și nici nu știi, deunde s'o începi mai întâi, nici spre ce sfârșit sigur să-ți îndrepți urzeala intrigii ⁴⁾. Dar, ⁴⁰⁰ precum poetul, când pune mâna pe tăblițe, caută cu mintea, ce nu-i nicăeri și totuș găsește și din ce eră minciună îl face frate bun cu adevărul, la fel și eu acum am să mă fac poet: Cele douăzeci mine, care acuma nu sunt nicăeri, am să le gă- ⁴⁰⁵ sesc totuș. E drept că eu îi spusesem lui încă demainainte că o să-i fac rost de bani și-am voit să arunc săgeata ⁵⁾ în

¹⁾ *non qui uigilans dormiat.* — ²⁾ *pauci ex multis sunt amici, homini certi qui sient.* — ³⁾ *Dlverbium (iambi senarii)*, v. 394-573.

⁴⁾ *ad detexundam telam.* Metaforă impr. dela arta țesătoriei.

⁵⁾ *uolui injicere tragulam.* *Tragula*, lance gallică, cu care eră înarmată și cavaleria lui Caesar; deci ea eră cunoscută Romanilor încă demainainte,

unchiaşul nostru, însă acesta, nu ştiu ce fel, a prins de veste dela început.

Dar, să-mi pun strajă gurii şi să tac: Pe stăpân iată-l⁴¹⁰ păşind încoa, pe Simo, împreună cu vecinul său, Callipho. Din mormântul ăsta părăginit am să-mi desgrop eu astăzi cele douăzeci mine, pe care să le dau lui fii-său, stăpâne-meu. Acum, să mă dau de partea asta, deunde să le pot prinde vorbirea.

Simo. Psevdolvs. Callipho.

Simo. De-ar fi să se aleagă acum în Attica, în Athena,⁴¹⁵ un dictator peste cei cari îşi risipesc avutul, ori se ţin de dragoste, nimeni n'ar putea să fie ales înaintea lui fii-meu, cred eu: Astfel, acum, prin oraş, numai el este în gura tuturor, precum că vrea să-şi desrobească iubita şi caută banii trebuincioşi. Asta mi-o spun şi mie alţii¹⁾. Nu-i vorbă c'am sim-⁴²⁰ţit-o eu demainainte, îmi mirosia mie una ca asta, dar făceam pe n'aude, n'avede.

Ps. (aparte). Bătrânul îl ştie acum pe fii-său²⁾. Ni s'au stricat socotelile; ni se încurcă lucrurile³⁾. Când voii şi eu s'o pornesc după provizii — de argint, într'acolo calea îmi este închisă acum cu străsnicie. A prins de veste: nici chip de⁴²⁵ pradă în gura prădătorilor⁴⁾.

Call. Oamenii ăştia, cari duc bârfeala pretutindeni, caşi cei cari li se uită în gură, de-a fi să fie după mine, ar trebui cu toţii spânzuraţi, cei cari bârfesc, de limbă, cei cari stau să-i asculte, de urechi. Căci toate astea, cari ţi-se vântură pela⁴³⁰ urechi⁵⁾, că fii-tău îndrăgostit umblă să te înşele cu parale, se prea poate ca vorbele astea să fie şi scornituri curate. Dar, de-a fi să fie adevărate, dupăcum sunt moravurile de azi, mai ales, ce lucru de mirare a făcut? Ce noutate mare, dacă un tânăr iubeşte, dacă îşi desrobeşte iubita?

Ps. (aparte). De ispravă unchiaş!

435

Simo. Nu vreau să facă, ce am făcut şi eu!

1) *hoc alii mihi renuntiant.* — 2) *iam illi notust filus* (Ph. Fabia).

3) *occisa est haec res, haeret hoc negotium.* — 4) *nihil est praedae praedatoribus.* — 5) *quae tibi renuntiantur.*

Call. Dar, astea-s curat vorbe de clacă ! Pentrucă nici tu nu trebuiă să faci la fel în tinerețe. Fără prihană se cade să fie părintele, care cere ca fiul său să fie mai curat, decum a fost el însuș. De pildă, tu, cu risipa și cheltuelile nebunești, ⁴⁴⁰ pe care le ai făcut, ai fi putut îndestula o lume întreagă. Și mi-te mai minunezi că fiul calcă pe urmele părintelui său ¹⁾ ?

Ps. ă Zeu, Zeu, cât de rari sunt oamenii cu mintea întreagă ! Uite, ăla e părinte, așacum se cade să fie un părinte față de fiul său.

Simo. Cine vorbește aci ? ăsta e chiar robul meu Pseu- ⁴⁴⁵ dolus. ăsta îmi strică băiatu, tartoru nelegiuitorilor ! El e călăuzitorul, el îi e îndrumătorul, pe el ard eu de dorință, să-l răstignesc pe cruce.

Call. Dar, asta-i chiar nesocotință curată, să-ți dai mânia pe față. Când mai cuminte este, să te duci spre el cu vorbe blânde și să cauți, să afli, de sunt, sau nu, adevărate, cele ce ⁴⁵⁰ ți se tot spun ! Un suflet cuminte, într'o afacere nenorocită, aduce nenorocirea la jumătate ²⁾.

Simo. Am să te ascult.

Ps. (aparte). Vin spre tine, Pseudolus. Pregătește-ți cuvântarea impotriva bătrânului. (tare). Mai întâi, salut pe stăpân, ⁴⁵⁵ dupăcum dreptatea cere ; la urmă, ce mai rămâne, mai împart și la vecini ³⁾.

Simo. Salutare. Ce mai tura-vura ?

Ps. Iacă și eu peaci, cum mă vezi și te väd ⁴⁾ !

Simo. Ia, vezi-i, Callipho, ținuta, par'c'ar fi un rege.

Call. Väd și eu că s'a înfipt în fața ta, bine și cu îndrăsnelă.

Ps. Robul, care-i fără prihană și curat la cuget, se cade ⁴⁶⁰ să stea mândru înaintea stăpânului mai ales ⁵⁾.

Call. Sunt unele lucruri, despre care vrem să te cercetăm, pe care, așa ca prin vis ⁶⁾, le știm și noi și le-am auzit de pela alții.

1) *si patrissat filius.* — 2) *Bonus animus in mala re dimidiumst mali.*

3) *uicinos impertio.* — 4) *quid agitur ? statur hic ad hunc modum.*

5) *potissimum.* La fel *Captivi*, v. 665. — 6) *per nebulam.*

Simo. Are să te dea acum gata cu vorba, să crezi că nu-ți vorbește Pseudolus, ci Socrates. 465

Ps. Așa este. Nu e deazi, decând tu mă disprețuești; o simt eu. Înțeleg eu, cât de puțină credință am eu la tine. Mă vrei, să fiu om de nimic; cu toate acestea am să-mi fiu om de ispravă.

Simo. Aide, Pseudolus, fă-ți urechile pâlnie, să-și poată face loc acolo, unde vreau eu, spusele mele. 470

Ps. Aide, spune orice vrei, cu toatăcă sunt supărat pe tine.

Simo. Tu, un rob, să te mânii pe mine, stăpânul tău?

Ps. Lucrul ăsta ți-se pare ție așa de nemaipomenit?

Simo. Pe Hercle, auzindu-te vorbind astfel, trebuie să mă pună pe gânduri supărarea asta a ta. Te gândești poate, în vreun chip oarecare, să-mi dai vreo lovitură, așa cum obișnuiesc eu, când te bat. (către Call.). Tu, ce părere ai? 475

Call. Pe Polux, socot că are dece să fie mâniat, când cineva lui e așa de puțin prețuită în ochii tăi!

Simo. N'are decât; să fie mâniat. M'oiu păzi și eu, să nu-mi facă vreun rău. Dar, ia ascultă? Ce zici despre ce te întreb eu?

Ps. Dacă vrei ceva, întreabă-mă. Ce-oiu ști¹⁾, să le iei drept spuse de oracolul dela Delphi. 480

Simo. Atunci, fii cu luare aminte și silește-te, să nu-ți uiți de cele făgăduite. Ce zici? Știi că fii-meu e îndrăgostit de o oarecare cântăreață din flaut?

Ps. *ναί γάρ*²⁾.

Simo. Pe care umblă s'o desrobească?

Ps. *καὶ τοῦτο ναί γάρ*³⁾!

Simo. Și că tu ți-ai pus în gând⁴⁾, ca prin înșelătorie și vicleșuguri dibace să șterpelești dela mine, cam vreo douăzeci mine? 485

Ps. Dela tine să șterpelesc eu?

Simo. Da. Și pe care să le dai lui fii-meu, ca să-și poată desrobi iubita? Mărturisește, spune că și asta *καὶ τοῦτο ναί*⁵⁾!

1) *quod scilbo*. — 2) „Mă, așa este”. — 3) „Mă și asta-i adevărat”!

4) *paritas (paro)*. — 5) „e tot adevărat”!

Ps. καὶ τοῦτο ναί.

Call. El mărturisește.

Simo. Spusu-ți-am eu ție, Callipho, mai adineaori?

Call. Imi amintesc.

Simo. Pentruce toate astea, odatăce le-ai aflat, mi le-ai ⁴⁹⁰ ținut ascunse? Pentruce nu le-am știut și eu?

Ps. Să-ți spun, pentrucă nu voiam să dau prin mine o pildă rea, ca un rob să-și părăscă un stăpân la celălalt stăpân.

Simo. Să nu-l reped eu val vârtej, tocmai la roata morii!

Call. Intrucât s'a greșit el, Simo?

495

Simo. Ba, foarte mult.

Ps. Dă-mi pace. Am și eu atâta pricepere, Callipho, ca să îmi apăr interesele; că doar păcatele ale mele sunt. (către Simo). Acum, fii cu luare aminte, să știi, pentruce nu te-am împărtășit și pe tine despre dragostea fiului tău: Dacă o făceam, știam ¹⁾ că moara de măcinat mă adăsta, cu siguranță.

Simo. Și fiindcă le tăceai în tine, nu știai tu ²⁾ că odată ⁵⁰⁰ și odată tot la învârtitul morii o nimereai?

Ps. Știam.

Simo. Atunci, pentruce nu mi-ai spus?

Ps. Pentrucă, ce spun eu, eră o pedeapsă sigură; ce spui tu, eră ceva mai îndepărtat. Una eră o primejdie de neînălțurat, cealaltă o amânare, ceva mai târziu.

Simo. Și acum, care vi-e gândul? Pentrucă, dela mine, de azi încolo, nici pomeneală, să puteți șterpeli banii, devremece am prins de veste. Și, ca să nu vă dea nimeni niciun ⁵⁰⁵ ban, chiar am s'o spun la toată lumea, în gura mare.

Ps. Pe Polux, nici gând să cerșesc vreun ban de aiurea, câtă vreme mi-te am pe tine sănătos și'n viață. Tu, pe Hercle, o să-mi dai banii, dela tine am să-i iau eu, de bună seamă!

Simo. Tu, să-i iei dela mine?

Ps. Și încă vârtos!

Simo. Pe Hercle, să mă chiorăști de-un ochiu, de ți-oiu da. ⁵¹⁰

Ps. O să-i dai. Ți-o și spun, să te poți păzi.

1) scibam. — 2) non a me scibas.

Call. Pe Polux, dacă o să isbutești, știu și eu c'ai să faci un lucru minunat și mare.

Ps. Am să-o fac.

Simo. Și dacă n'ai să-i poți șterpeli?

Ps. Să mă snopești în nuele. Dar dacă am să-i șterpelesc?

Simo. Îți dau mărturie pe Juppiter că n'o să pățești nimic.

Ps. Vezi, să nu-ți uiți.

515

Simo. Să nu mă știu eu păzi, când mi s'au spus lucrurile pe față?

Ps. Ți-o spun curat, să te păzești. Ți-o spun, m'ascultă, să te păzești; păzește-te. Uite, cu mâinile astea ale tale, o să-mi dai tu astăzi banii.

Call. Pe Polux, afurisit muritor, dacă și-o ține cuvântul!

Ps. Mă robesc ție pe toată viața, dacă n'am s'o fac.

520

Simo. Iată, o vorbă mare și prietenoasă : cașicum n'ai mai fi acum robul meu!

Ps. Ba încă vrei să mai spun una, să vă fie și mai mare mirarea?

Call. Pe Hercle, vreau să te aud, pentrucă te ascult cu plăcere.

Simo. Aide, pentrucă și eu îți ascult vorbirea cu destulă plăcere.

Ps. Mai nainte de a da bătălia asta, am să dau mai întâi chiar o altă bătălie, strălucită și vrednică de amintire.

525

Simo. Ce bătălie?

Ps. Ia, dela codoșul ăsta, vecin cu tine, prin înșelătorie și vicleșuguri dibace, pe cântăreața aceea, după care se prăpădește fii-tău, am s'o șterpelesc frumos, înșelându-l pe codoș.

Simo. Ce este?

Ps. Și asta am s'o fac chiar astăzi, până în seară.

530

Simo. Dacă cu adevărat o să faci una ca asta, dupăcum spui, ai să întreci în bărbăție pe regele Agathocles¹⁾. Dar, dacă n'ai s'o faci, să n'avem vorbă, de te-oiu țintui la moară!

Ps. Și nu numai pentru o singură zi, ci, pe Hercle, pen-

1) Agathocles, regele Siciliei. Mențione și în *Mostellaria*, v. 775,

tru toate, pe câte le-aş mai avea de trăit. Însă, dacă am să⁵³⁶ isbutesc, ai să-mi dai banii, pe cari să-i dau pe dată codoşului, fără supărare din partea ta ?

Call. Pseudolus cere un lucru drept. „Voiu da“, spune.

Simo. Dar, ştii însă ce mi-se năzări mie prin minte ? Dacă ăştia s'au învoit între ei, Callipho şi prin bună înţelegere au ţesut viclenia, să mă înşele cu bani ? 540

Ps. Cine ar fi mai neruşinat ca mine, dacă aş îndrăzni, să fac o aşa faptă urită ? Ascultă-mă însă, Simo : Dacă ne-am fost înţeleşi amândoi¹⁾, ori de-am pus la cale vreun sfat, sau despre lucrul acesta de-am făcut vreun legământ între noi, să-mi scrii tot spatele cu condeiu de nua de ulm, aşacum în carte se scriu slovele, cu pană de trestie. 545

Simo. Atunci, rămâne la voia ta începutul jocurilor²⁾, când vei crede de cuviinţă.

Ps. Dă-mi pe ziua deazi ajutorul [tău, Callipho, rogu-te ; lasă la oparte orice altă grije.

Call. Dar, încă de ieri, luasem hotărîrea, să mă duc la ţară !

Ps. Schimbă-ţi şi tu acum gândul ăsta. 550

Call. Ca să-ţi fac gustul, acum chiar că n'am să mă mai duc la ţară ; dorinţă am să privesc şi eu la jocurile tale, Pseudolus. Şi dacă voi vedea că ăsta n'o să-ţi dea banii, pe cari ţi-a făgăduit, am să ţi-i dau mai degrabă eu, decât să rămână făgăduala neîmplinită.

Simo. Vorba înapoi n'am să mi-o iau. 555

Ps. Pentrucă, pe Polux, de n'o să-i dai, am să ţi-i cer întruna şi în gura mare. Aide, căraţi-vă acum înăuntru deaci şi daţi-mi acum şi mie rîndul pentru înşelătoria mea.

Call. Aşa să fie. Facă-se voia ta !

Ps. Vreau însă să nu te mişti afară din casă.

Call. Fireşte, devremece îţi dau ajutorul meu — 560

Simo. Eu unul mă reped până în for. Acum sunt şi eu înapoi.

1) *sumu' compecti* (p. *compacti*, dela *compaciscor*).

2) *indice ludos*. Simo asemue înşelătoria pusă la cale de Pseudolus cu jocurile publice, care se anunţau de mainainte.

Ps. Să mi-te înapoiezi îndată.

(Către public). Bănueală am acum că voi bănuîți ¹⁾, că întru aceea m'am apucat eu să făgăduesc așa lucruri mari, ca să vă încânt pe voi cu vorba, să-mi pot duce la bun sfârșit povestea de față, și că nici pomeneală n'a fi, să pot înfăptui, ce spusesem că o să fac. Făgădueala am să mi-o țin. Că-i ⁵⁶⁵ lucru neîndoios, după câte știu, ce fel am să înfăptuiesc lucrul acesta, bine încă nu știu, decât c'asa va să fie. Pentrucă, cel care se înfățișează pe scenă, într'o situație nouă, se cade s'aducă și ceva născocire nouă; și dacă aceasta n'o poate face, să lase locul altuia, mai priceput, s'o facă. ⁵⁷⁰

Vreau acum să mă duc puțin deaci, în casă, pânăce îmi adun în minte înșelătoria. * * voi ieși afară, de zăbovit, n'am să vă zăbovesc. În răstimp, flautistul o să vă desfăteze aci ²⁾.

ACTUL AL II-lea.

Pseudolus ³⁾.

Pe Juppiter, ce pun la cale, cum îmi mai ies toate, în mod plăcut și fericit! Și'n sufletul meu nici gând să mai fie ceva, ⁵⁷⁵ de care m'aș putea îndoi, ori teme. Pentrucă e prostie curată să încredințezi unei minți sfioase o faptă mare; și apoi lucrurile sunt toate așa, cum ți-le croești, cum ți-le prețuești singur. Deaceea și eu în mintea mea

asa mi-am pregătit mai întâi mijloacele, îndoite, întreite înșelătorii, vicleșuguri, ca, oriunde aș da ochii ⁵⁸⁰ cu dușmanul, — tare pe virtutea strămoșilor mei ⁴⁾, ca să zic așa, pe iscusința și-a mea răutate vicleană — să-i răpun cu

1) *suspicio suspicariet*. — 2) *tibicen uos interibi hic delectauerit*. Pauza unui act e împlinită aci de cântecul flautistului, care acompania pe scenă cântecul artiștilor. Detaliu interesant. V. și *Stichus*, v. 715-725. De obicei ea eră împlinită de o scenă de umplutură. V. *Curculio*, v. 461. — 3) *Canticum*, v. 547-603. — 4) Cuvinte bombastice, spuse cu îngâmfare de sine, pentrucă sclavii, neavând strămoși, nu puteau vorbi de ei.

ușurință, pentru ca mai ușor să-i pot despuia pe protivnicii mei, prin ale mele viclenii.

Acum, pe acest dușmam al meu și deopotrivă comun al vostru al tuturor, pe Ballio, am să-l bombardez ¹⁾ cum tre- ⁵⁸⁵ buie. Dați-mi însă și voi numai puțină luare aminte. Casa asta întărită vreau s'o încing cu un zid, ca să-o cuceresc astăzi. Am să-mi aduc încoa legiunile și dacă isbutesc s'o cuceresc, voi pregăti un drum ușor cetățenilor mei. Apoi, fără zăbavă, am să-mi pornesc oștirea împotriva acestei cetăți bătrâne : deunde am să mă încarc de pradă și pe mine și pe tovarășii mei, iar pe vrășmași să mi-i umplu de teamă, să-o ia la fugă, să mă știe ce viță de viteaz sunt ²⁾, Așa-i plămădeala mea : Ur- ⁵⁹⁰ sit am fost să săvârșesc minunății mari, care

să strălucească în urma mea strălucitoare și îndelungă vreme.

Dar ăsta, pe care-l văd, cine să fie acesta, care, ca un necunoscut, mi-se înfățișează ochilor mei ? Vreau să știu, cam ce vrea el cu sabia lui și să-i fur de aici gândul, pe care îl are.

Harpax. Psevdolvs.

Ha. Acesta este locul și aici partea orașului, care mi-au ⁵⁹⁵ fost arătate de stăpân, așa cum îmi dau eu socoteală cu ochii, după vorba, pe care mi-a spus-o stăpâne-meu ³⁾, precum că este a șaptea casă din drumul portului, unde locuște codoșul acela, căruia mi-a poruncit, să-i duc semnul de recunoaștere ⁴⁾ și banii ăștia. Cât aș vrea să mă lămurească cineva, unde locuște codoșul ăsta Ballio.

Ps. St !

tăcere, tăcere, al meu e, dacă zeii și oamenii nu mă ⁶⁰⁰ părăsesc !

De-o altă chibzueală acum nevoie am,

Intâmplarea asta nouă îmi căzu ca din senin.

1) *exballistabo*. Cuvânt făurit de Plautus, *ex* + *ballista* (mașină de războiu), spre a forma un joc de cuvinte cu *Ballio*.

2) Una din numeroasele metafore militare. V. nota *Persa*, v. 759.

3) *eru' meu'*. — 4) *symbolum*. V. nota *Poenulus*, v. 957.

Asta să-mi fie acum grija ; toate acelea, pe care mai înainte începusem a le frământa în minte, le dau acum de o parte. Pe Polux, am să mi-l joc frumușel pe degete pe ăst musafir, trimis ostășesc.

Ha. ¹⁾. Am să bat la ușe, să chem din casă pe careva afară. ⁶⁰⁴

Ps. Oricine-ei fi, vreau, să-ți iau osteneala de a mai bate la ușe, pentru că am pășit încoa afară ca apărător și patron al acestor uși.

Ha. Tu ești Ballio ?

Ps. Ba, eu sunt, Sub-Ballio.

Ha. Ce vorbă mai e și asta ?

Ps. Eu sunt economul, mai marele peste ale hranei, cel care îngrijește de ale casei ²⁾.

Ha. Intendentul casei ³⁾, cam așa ar cam veni vorba.

Ps. Ba, eu dau porunci și intendentului.

Ha. Ce ești tu, rob, sau om liber ?

Ps. Deocamdată, sunt tot rob. ⁶¹⁰

Ha. Așa se și vede, că nu pari să ai mutra de om liber.

Ps. Nu prea obișnuiești, se vede, să te vezi pe tine, când spui nărozii altuia ?

Ha. (aparte). Omul ăsta, pare-mi-se, să fie necurat la suflet.

Ps. (aparte). Zeii mă au în sfânta lor pază și mă iubesc, pentru că ăsta e nicovală curată : am să făuresc astăzi multe smecherii.

Ha. (aparte). Ce și-o fi vorbind el singur ? *Ps.* Ce zici tinere ? ⁶¹⁵

Ha. Ce este ?

Ps. Ești tu, sau nu ești dinspre partea acelui ostaș Macedonean ⁴⁾, robul aceluia, care a cumpărat dela noi ⁵⁾ o femeie

1) Deaici *canticum* se schimbă în recitativ (*trochaici septenarii*), v. 604-766. — 2) *condus, promus sum, procurator peni*. Ce însărcinare avea *procurator*, se lămurește la v. 627.

3) *Atriensis*. *Atriensis* eră la oraș ceeace eră *Villicus* (vechilul) la țară (Olympio, în *Casina*): un fel de intendent al casei și al intereselor stăpânului. (V. *Asinaria*, v. 420-450 ; *Poenulus*, v. 1283). Din cele ce urmează, ar rezulta că *Procurator* eră mai mare peste acești doi.

4) *ab illo militi Macedonlo*. — 5) *qui a nobis est mercatus*.

și a dat stăpânului meu, codoșul, cincisprezece mine de argint și mai datorează cinci ?

Ha. Sunt. Dar unde pustiu m'ai cunoscut, unde m'ai mai văzut, sau ai legat cumva vorbă cu mine ? Că eu, de bună seamă, prin Athena, până astăzi, încă n'am mai călcat și nici⁶²⁰ pe tine, până în ziua asta, nu te-am mai văzut cu ochii.

Ps. Că te cunosc, iată deunde. De pildă atunci, când a plecat ostașul, ziua deazi a fost sorocită pentru bani, când urma să ni-i trimită și până acum încă nu i-a trimis.

Ha. Ba, i-a trimis.

Ps. Adusu-i-ai tu ? *Ha.* Chiar eu. *Ps.* Dece mai stai și nu mi-i dai ?⁶²⁵

Ha. Să ți-i dau ție ?

Ps. Mie, pe Hercle, firește, ca unuia, care mă îngrijesc de afacerile bănești ale lui Ballio : primesc banii, fac cheltuelile și plătesc la cei cari trebuie.

Ha. Pe Hercle, zău, chiar de ai fi vistiernicul lui Juppiter cel prea mărit și încă nu ți-aș încredința nicio lăscaie, în ruptu capului.

Ps. Cât ai clipi din ochi¹⁾, afacerea e cași încheiată.⁶³⁰

Ha. Ba, mai bine, să-mi păzesc eu punga, strâns legată.

Ps. Vai de capul tău ! Mi-te găsiși acum tu, care să-mi feșteleşti obrazul²⁾, când alții îmi încredințează de șasesute ori atâți bani și fără nicio chezășie.

Ha. Se prea poate ca alții să găsească cu cale așa și eu să n'am încredere în tine.

Ps. Cașicum ai avea aerul să spui că eu aș umbla, să-ți fur banii !

Ha. Chiar așa. Cașicum tu ai spune-o și eu m'aș teme.⁶³⁵ Dar, care ți-e numele ?

Ps. (aparte). Codoșul are un rob, cu numele Surus. Am să spun că eu sunt. (tare). Sunt Surus.

Ha. Surus ?

Ps. Asta mi-e numele³⁾.

1) *dum tu sternuas. Sternuo* = a strănuta. — 2) *qui fustilles fidem.*

3) Compară cu scena din *Asinaria*, 380-502.

Ha. Prea lungim vorba. Dacă stăpânu-ți ți-e acasă ¹⁾, de ce nu-l chemi afară, să-mi împlinesc treaba, pentru care am fost mânat încoa ?

Ps. Oricine-ai fi, l-aș chema afară, dacă ar fi înăuntru. ⁶⁴⁰ Însă, dacă a fi să mi-i dai mie, afacerea s'ar încheia mai bine decum i-ai fi dat lui însuș.

Ha. Dar, știi însă ce ? Stăpânu m'a mânat, să dau banii în mâini sigure, iar nu să-i pierd. Pentrucă te văd eu prea bine, cât te-ai aprins de ciudă, că nu-ți poți înfige ghiarele în ei ! Eu, la nimeni altul n'am să-i încredințez banii decât lui Ballio însuș.

Ps. Dar, el e acum în treburi : Are o pricină la judecătorie. ⁶⁴⁵

Ha. Zeii i-or ști de știre : Atunci și eu am să mă înapoiez, când mi-oiu da cu gândul c'are să fie el acasă. Tu, ține scrisoarea asta și dă-i-o lui. Pentrucă în ea este semnul învoit între stăpânul meu și al tău, cu privire la femeie.

Ps. Știu chestia : Stăpâne-tău spunea, să fie trimisă femeia cu acela, care va aduce incoa, la noi, banii și chipul său săpat în ceară. Pentrucă el ne-a lăsat și nouă unul la fel. ⁶⁵⁰

Ha. Știi toate pe dea'ntregul lor !

Ps. Ce, eu să nu le știu ?

Ha. Să-i dai așadar semnul ăsta.

Ps. Bine. Dar, tu, cum te numești ? *Ha.* Harpax *Ps.* Cară-te de-aci, Harpax, nu-mi placi.

Pe Hercle, deacum nici pomeneală c'o să mai poți intra la noi în casă, să nu ne faci vreo șterpeleală ²⁾).

Ha. Obişnuesc să-mi smulg dușmanul viu din șir, deaceea mi s'a dat numele ăsta. ⁶⁵⁵

Ps. Pe Polux, mai degrabă pare-mi-se că șterpelești vasele de aramă deprin case.

Ha. Înu este așa. Dar, știi ce te rog, Surus ?

Ps. Am să știu, de-mi ei spune.

Ha. Eu sunt tras, afară de poarta orașului, la cârciuma a treia la rând, la mătușa aceea, grasă cât o butie și abia ținându-se pe picioare, la Chrysidis.

1) *eru' si tuo' domi est.* — 2) *ni quid &παῖ feceris.*

Ps. Și acum, ce vrei?

Ha. Deacolo să mă chemi, când ți-a veni stăpânu. 660

Ps. La poruncă, foarte bine!

Ha. Pentrucă, cum am sosit ostenit de drum ¹⁾, vreau să-mi îngrijesc de sănătate.

Ps. Înțelept lucru și hotărîrea ta îmi place. Dar, ia seama, să nu mă faci, să umblu după tine, când va fi, să te caut.

Ha. Cum mănânc, mă și dau somnului.

Ps. Sănătos lucru, cred.

Ha. Mai vrei ceva? 665

Ps. Să te duci, să te culci.

Ha. Mă duc. —

Ps. Dar, știi ce, Harpax?

Să pui să te oblojească. Ai să te simți bine, dacă înădușești.

P s e v d o l v s ²⁾.

O, zei nemuritori, omul acela, cu sosirea lui, m'a mântuit. Venirea lui m'a scos din rătăcire pe drumul cel bun. Pentrucă însăși zeița Norocului sorocit n'ar fi putut să-mi vină mai la vreme potrivită în cale, decum îmi pică scrisoarea asta, toc- 670 mai la țanc. Un adevărat corn plin de bogății, unde se află tot ce vreau: Înșelătorie, viclenie, prefăcătorie, bani, iubita stăpânului îndrăgostit. Acuma și eu, cu o așa bogată simțire ³⁾, chiar că mă pot mândri: Ce fel și cum trebuia să-i suflu co-doșului femeiușca, le aveam pe toate ticluite, bine înșiruite, în 675 minte, chibzuite și bine cântărite, așa cum o voisem; însă, de fapt, lucrurile stau astfel: Înțelepciunea a o sută bărbați înțelepți nu prețuește cât zeița asta a Norocului și lucrul acesta este adevărat: Că pe cine l-a încăput odată norocul, acela pare mai grozav ca alții și deaci cu toții îl socotim drept om deștept. Aflăm că i-a ieșit ceva din plin, îl și socotim drept un om priceput, la fel cum îl socotim drept prost pe acela, căruia îi ies lucrurile pe dos. Ca niște proști ce suntem nu

1) *lassus de uia* (Aiurea: *e navi*, *Amph.* 329).

2) *Diverblum (iambi senarii)* v. 767-904. — 3) *copi pectore*.

ne dăm bine seama, cât ne înșelăm, când năzuim, să avem ce dorim așa de mult, cașicum am putea ști de mainainte, ce ar fi în lucrul dorit. Lăsăm din mână lucrul sigur și alergăm după închipuiri și în mijlocul grijilor și al durerilor noastre, se întâmplă ca moartea să vină pe neașteptate ¹⁾.

Dar, am făcut prea multă filosofie. Mă întinsei prea mult la vorbă! O, zei nemuritori! Nici cu aur nu s'ar putea plăti îndeajuns minciuna, pe care o scornii mai adineaori, când spusei că sunt omul codoșului. Acum, cu scrisoarea asta, am să-mi înșel trei deodată, pe stăpâne-meu, pe codoș și pe cel ⁶⁹⁰ care-mi dădu scrisoarea asta. De minune! La un gând, iată că mi-se întâmplă un alt lucru, pe care-l doream. Imi pică și Calidorus; aduce cu sine pe un nu știu cine.

Calidorvs. Charinvs. Pseudolvs.

Cali. Dulceața și amărăciunea povestitu-ți-le-am pe toate: Imi știi iubirea, îmi știi chinul, îmi cunoști sărăcia. ⁶⁹⁵

Ch. Le am pe toate în minte. Asta numai fă-mă să știu ²⁾, ce vrei, să fac eu.

Cali. Când ți-am vorbit despre toate astea, vrei să știi, dacă știi și despre semnul de recunoaștere ³⁾.

Ch. Le știu pe toate, îți spun. Acuma tu, ce vrei să fac, fă-mă s'o știu.

Cali. Pseudolus mi-a poruncit așa, să-i aduc un om de inimă, un binevoitor.

Ch. Ii împliniși de minune porunca; pentru că aduci cu tine un prieten și un binevoitor. Dar Pseudolus ăsta al tău, pentru mine e un necunoscut.

Cali. E un papugiu nevoie mare; pentru mine este εὐρητής al meu ⁴⁾. El mi-a spus c'o să înfăptuească astea, pe care ⁷⁰⁰ ți-le spusei și eu ție.

1) *quasi quid in rem sit possimus noscere.
certa mittimus dum incerta petimus; atque hoc euenit
in labore atque in dolore, ut mors obrepat interim.*

Compară, Horatii *carm.* Ode I, 4, 11.

2) *fac sciam.* — 3) Text nesigur. — 4) *Mântuitorul,*

Ps. (aparte). Am să-l strig cu ifos mare.

Cali. Ce voce răsună ?

Ps. Io ! io, pe tine, stăpâne ¹⁾, pe tine, pe tine, care dai porunci lui Pseudolus, te caut eu, să-ți dau de treiori o în-treită bucurie, trei bucurii sub trei fețe deosebite, trei fericiri, dobândite prin trei meșteșuguri dibace, de treiori câștigate prin răutate, prin înșelătorie și viclenie ²⁾ ; în scrisoarea asta ⁷⁰⁵ pecetluită, câtu-i ea de micuță, ți le-am adus.

Cali. Iată-ne omul.

Ch. Spânzuratul, ce vorbe umflate de tragedie pe el !

Ps. Pășește încoa, așa cum fac și eu, ridică cu curaj brațul în sus, spre salutare ³⁾.

Cali. Ia spune, Pseudolus, cu care din două, cu Nădejdea, ori cu Salutarea, să te salut ?

Ps. Ba, cu amândouă.

710

Ch. Cu amândouă, fii salutat. Dar, ce s'a întâmplat ?

Ps. Dece te temi ?

Cali. Ți l-am adus. *Ps.* Ce, adus ? *Cali.* A venit cu mine ⁴⁾, vrusei să spun.

Ps. Cine-i ? *Cali.* Charinus. *Ps.* Bravo ! Acum chiar

χάριν τούτῳ ποιῶ ⁵⁾).

Ch. Poruncește-mi acum cu încredere, ce trebuie să fac.

Ps. Îți mulțumesc. Să fii sănătos, Charinus. Nu vrem să te mai supărăm.

Ch. Voi, să mă supărați ? Pentru mine nicio supărare. 715

Ps. De-i așa, atunci, rămâi.

Cali. Ce-i asta ?

Ps. Scrisoarea asta și un semn de recunoaștere îmi picară în mână mai adineaori.

Cali. Un semn de recunoaștere ? Ce semn ?

1) *Io te, te, turanne. Io*, strigătul Bacchantelor ; al mulțimii, în triumfuri. *Turanne*, p. *tyranne* (*tyrannus*).

2) *partas per malitiam, per dolum...* — 3) V. nota *Mercator*, v. 880.

4) *attuli, adduxi. Affero*, se referă la lucruri neînsuflețite, *adduco*, la oameni, (*apporter* și *amener*, în fr.). — 5) Charinus... χάριν (χάρις) = *gratia*, plăcut : *Unui Charinus îi dau lucruri plăcute*,

Ps. Care a fost adus mai acum din partea ostaşului. Pe robul acestuia, care îl aducea, împreună cu cinci mine argint, cu care urma să-ţi ia iubita deaici, l-am tras frumos pe sfoară.

Call. Ce fel?

Ps. Comedia se joacă pentru public: Cari au fost aici de ⁷²⁰ faţă o ştiu; vouă am să vi-o povestesc la urmă ¹).

Call. Şi acum ce facem?

Ps. O să-ţi îmbrăţişezi astăzi iubita, slobozită din robie.

Call. Eu?

Ps. Chiar tu, ăsta însuşi, îţi spun, dacă bineînţeles capul ăsta îmi trăeşte şi numai dacă şi voi îmi faceţi repede rost de un om.

Ch. Ce fel să fie?

Ps. Rău, şiret, priceput, care, odată ce a prins bine un lu- ⁷²⁵ cru, să se bizue apoi numai pe sine, la ce trebuie să facă; şi mai ales să fie unul, din cei cari nu prea au fost văzuţi peaici.

Ch. Dacă e rob, au, strică ceva cu asta?

Ps. Ba, îl vreau cu mult mai bine aşa, decât om slobod.

Ch. Cred să-ţi pot aduce pe unul, şiret şi priceput, care îmi pică chiar azi din Carystos dela tata şi care încă n'a păşit din casă afară şi prin Athena n'a mai călcat cu piciorul ⁷³⁰ până astăzi.

Ps. Mă ajuţi de minune. Dar mai e nevoie de găsit cinci mine, cu împrumut, pe care le voi da înapoi astăzi, pentru că mi-le datorează tatăl ăstuia.

Ch. Ți le-oiu da eu, să nu le mai cauţi aiurêa.

Ps. O, prieten, care-mi soseşti în ceasul cel bun! Şi îmi mai trebuie o chlamydă, o sabie scurtă şi o pălărie.

Ch. Şi pe astea am să ți-le dau tot eu. 735

Ps. O, zei nemuritori! Acesta nu-i pentru mine numai Charinus, cel binevoitor, ci un adevărat zeu al belşugului. Dar, ăst rob al tău, care ți-a sosit din Carystos, miroase el a ceva isteţime ²)?

1) V. şi *Poenulus*, v. 550-554. → 2) *ecquid sapit?* Joc de cuvinte asupra înţelesului robului *sapio*: *A mirosi*, dar şi: *a fi deştept*,

Ch. Cași țapul la supțiori¹⁾.

Ps. E neapărată nevoie, să aibă o tunică cu mâneci lungi. Dar, individul ăsta, are el ceva oțet în piept?

Ch. Și încă mai oțetos nici că se mai poate²⁾.

Ps. Și, dacă nevoia va fi, să dea din el și lucruri dulci,⁷⁴⁰ are el și dealdeastea?

Ch. Mă mai întrebi? Vin de myrth, vin de struguri ruginiți la soare, must fiert, pastă de struguri și alte dulciuri de felul acesta; ba încă și-a și pus în gând, să-și deschidă o dughiană, cu de toate³⁾.

Ps. De minune! Mă înțepi cu haz, Charinus, cu chiar glumele mele. Dar, ce nume, să-i spun că are robul ăsta al tău?

Ch. Simia.

Ps. Se pricepe el să iasă cu bine din încurcătură? 745

Ch. Sfârlează să fie și încă n'ar fi mai iute.

Ps. Are el ceva iscusință?

Ch. La rele, n'are pereche.

Ps. Dar când se vede strâns cu ușa?

Ch. E cași țiparul: Ți-se furișează printre degete.

Ps. Dar despre partea înțelepciunii?

Ch. Legile poporului și încă nu sunt pe atât de înțelepte.

Ps. E un om și jumătate, după câte te aud eu spunându-mi-le.

Ch. Ba încă, de-ai mai ști! Cum te-a ochit, se și pornește,⁷⁵⁰ să-ți ghicească, tot ce-ai avea pe inimă. Dar, tu, ce gând ai?

Ps. Să-ți spun. Dupăce am să-l îmbrac, vreau ca el să se dea drept robul ostașului. Să ducă codoșului semnul acesta de recunoaștere, împreună cu cinci mine de argint, să ia femeia dela codoș: lată-ți toată povestea! Despre ce va mai fi, ce fel are să facă, am să i-le spun lui. 755

Cali. Atunci, de-i așa, dece mai stăm?

1) *hircum ab alis*. — 2) *ecquid habet aceti in pectore?... atque acidissumi*. — *Acetum* = oțet, în înțelesul de om iute, desghețat, ironic. V. Horatius: *Italum acetum*. — 3) *pantopolium* (dela παντοπωλιον = prăvălie, unde se vând de toate; un fel de bazar).

Ps. Pe individ, împodobit cu toate podoabele, să mi-l aduceți la mine, la bancherul Aeschinum. Dar, zoriți-vă.

Cali. O să fim la el înaintea ta.

Ps. Plecați, așadar, mai repede.

Indoeala și nedumerirea, ce-mi stăpâneau mai acum sufletul, deacum s'au lămurit; deacum mi s'a limpezit mintea; deacum calea mi-e deschisă: Subt așa steaguri am să-mi duc ⁷⁶⁰ legiunile mele, în ordine, într'un ceas bun, cu zeii înainte ¹⁾, după dorința inimii. Am adâncă credință c'o să-mi pot nimici dușmanii.

Acum, mă duc în for, să mi-l dichisesc pe Simia, să știe ce-o să facă, să nu-și piardă cumva firea, să poată duce cu pricepere la un bun sfârșit înșelătoria asta. Insuș cetatea asta ⁷⁶⁵ desfrânată ²⁾ am să fac, să fie cucerită.

ACTUL III-lea.

P v e r ³⁾.

Pe robul tânăr, pe care zeii l-au hărăzit cu robia la codoș, dacă îi mai pun pe deasupra și urîtenie, firește că atunci, pecât îmi pot da și eu bine seama, în mintea mea, îl mai dăruiesc și cu o mare nenorocire și amărăciuni destule. Așa-i și cu robia asta a mea, în care nenorociri de tot felul și mari ⁷⁷⁰ și mici, se tot ațin de capul meu: că n'am și eu norocul, să-mi pot găsi vreun îndrăgostit, care să mă îndrăgească, să-mi fiu și eu îngrijit ceva mai ca lumea.

Astăzi este ziua de naștere a codoșului nostru: Ne-a a- ⁷⁷⁵ menințat pe toți, dela mic la mare, cine nu-i va aduce astăzi un dar, o să fie pedepsit cu spânzurătoarea grea. Acum, pe Hercle, de știu, cum am să-mi descurc treburile. Și nici c'aș putea treaba aia, pe care obișnuiesc s'o facă cei cari pot. ⁷⁸⁰

1) *auri sinistra, auspicio liquido* — 2) *oppidum lenonium*, casa lui Ballio, pe care o asemue cu o cetate.

3) Scenă de umplutură, V, nota din *Curculio*, v. 463.

Acum, dacă nu-i trimit astăzi codoşului darul, mâine am să fac cunoştinţă cu piua ¹⁾. Vai, pentru treaba aceea sunt încă aşa de micuţ! Şi, pe Polux, ce grozav mă mai tem acum de nenorocire, ca un nenorocit ce sunt ²⁾, dacă a fi să ⁷⁸⁵ dau peste vreunul, să-i fie mâna mai grea. Deşi treaba aia se spune că se face cu dureri mari, pare-mi-se, să pot şi eu strânge din dinţi, într'un chip oarecare ³⁾

Dar, să-mi străjuesc gura şi vorba, că stăpânul, iată-l, se reîntoarce spre casă şi aduce cu sine un bucătar.

Ballio. Cocvs. Pver.

Ba. Cine pomeneşte de piaţa bucătarilor, nu ştie ce spune, ⁷⁹⁰ pentrucă aceea nu e piaţă de bucătari, ci curat piaţă de hoţi. Să mă fi jurat să umblu după un bucătar mai rău şi tot n'aş fi putut da peste unul, aşacum am dat acum, mai vorbă lungă ⁴⁾, mai lăudăros, mai nesărat, mai papă lapte. Intru aceea şi moartea n'a binevoit, să-l ia pe cealaltă lume, să fie unul aci, care să pregătească cina la cei morţi, pentrucă numai ăsta singur ⁷⁹⁵ e în stare, să le pregătească mâncările, ca să le placă.

Co. Dacă mă socoteai în felul ăsta, precum spui, la ce mă mai tocmeai?

Ba. De nevoie: Nu eră un altul. Dar şi tu, dacă-mi erai bucătarul cel mai presus, faţă de alţii, dece îmi rămăseşi în piaţă?

Co. Să te lămuresc: C'am ajuns un bucătar cam ocolit, pricina stă în sgârcenia oamenilor, iar nicidecum în nepriceperea mea. 800

Ba. Ce vrei să spui cu asta?

Co. Să-ţi spun. Când vin să tocmească un bucătar, nimeni nu se uită la acela, care este cel mai bun şi mai scump, ⁸⁰⁵ ci mai de grabă tocmesec pe cel mai ieftin. Intru aceea rămăsei eu singur astăzi de straje în for. Ceilalţi îşi vând mese-

1) *fructus fullonius*. V. nota *Amphitruo*, v. 294, 317. Arta de a pregăti ştofa. — 2) *male malum metuo miser*.

3) Pasagiu indecent. (Aluzie la pederastie. V. şi *Mostelaria*, v. 230).

4) *multiloquom*.

ria pentru o drachmă¹⁾, ca niște nenorociți, pe mine însă nimeni nu e chip, să mă urnească din piață cu mai puțin de un nummus²⁾.

Și apoi, eu nu pregătesc cina, ca ceilalți bucătari, cari îmi⁸¹⁰ aduc pe farfurii o întreagă câmpie de verdețuri, cașicum ar avea drept oaspeți boi. Îți pun dinainte verdețuri și ierburile astea le amestecă apoi cu alte verdețuri: Pun, coriandru, mărar, usturoiu, pătrunjel; apoi, macriș, varză, sfeclă, spanac, le⁸¹⁵ supțiază cu o oca de laserpicium³⁾, le bate cu muștar de ăla afurisit, că acelora, cari îl freacă, le scoate lacrimi din ochi, fără să mai fie nevoie, să-i freci cu mâna.

Soiul ăsta de oameni, felul cum îți fierb mâncările, cum le pregătesc, nu le pregătesc cu mirodenii, ci cu adevărați strigoi⁴⁾, că rod mașele oamenilor de vii. De bună seamă, dea-⁸²⁰ ceea și oamenii de prin părțile astea trăesc o viață așa de scurtă, că n'au de lucru, să-și vâre cu grămada, în stomac, astfel de burueni, de te îngrozesc numai numindu-le, dar mi-te să le și mai mănânci! Burueni, pe care dobitoacele nu le mănâncă, le mănâncă însă oamenii⁵⁾.⁸²⁵

Ba. Dar tu? Se vede că te folosești de condimente dumnezești, cu care ai putea să lungești viața oamenilor, dacă acelora le găsești așa cusururi?

Co. Poți s'o spui cu toată încrederea. Pentru că, ar putea trăi chiar două sute ani, cei cari ar gusta din bucatele, pe care le-aș pregăti eu. De pildă, n'am apucat s'așez bine în cratițe⁸³⁰

1) *drachumissent*. — 2) Deunde rezultă că *nummus*, la Plautus, avea o valoare mai mare ca drachma grecească; probabil: două drachme = 1, 94 fcs. Vezi nota din *Truculentus*. v. 561.

3) *laserpicium*, sau *silphium*, un fel de plantă umbeliferă, cu rădăcina tonică și excitantă, întrebuințată ca remediu, sau excitant în mâncări. — 4) *strigibus*. *Strix*, vampir, strigoiu.

5) La început, Românii, în primele timpuri, consumau mai mult legume, nefăcând așa mare întrebuințare de carne. Cu timpul însă, ele fură înlocuite cu carne și în special cu carnea de porc, de care se făcea chiar abuz. În comediile lui Plautus, carnea de vițel, miel, porc, și pește ocupă un loc însemnat în alimentație (V. nota, *Curculio*, v. 323). Ironia la adresa verdețurilor și a legumelor, ne învederează că ele ieșiseră din modă.

cocilendrum, sau cepolendrum, ori maccis, sau saucaptis ¹⁾, că dela sine ele și încep să fiarbă, așa dintr'odată. Astea sunt mirodenii pentru peștii lui Neptunus ²⁾; pentru dobitoacele de ⁸³⁵ uscat mă folosesc de mirodenii ca, cicimandrum, hapalopsis, sau cataractria ³⁾.

Ba. Trăsnite-ar Juppiter și toți zeii, cu mirodeniile și cu toate minciunile astea ale tale!

Co. Dă-mi pace, să vorbesc.

Ba. Vorbește și spânzură-te.

Co. Când toate cratițele fierb, le descoper pe toate: Mi- ⁸⁴⁰ rosul își ia sborul spre cer, cu picioarele lăsate în jos. Din mirosul ăsta se împărtășește zilnic Juppiter.

Ba. Miros, cu picioarele lăsate în jos?

Co. Mă greșii, fără să vreau.

Ba. Cum?

Co. Cu mâinile lăsate în jos ⁴⁾, vrusei să zic.

Ba. Dacă tu nu te duci nicăeri, să pregătești mâncările, cum ⁸⁴⁵ poate Juppiter să se înfrupte din ele?

Co. Se duce și el nemâncat la culcare.

Ba. Du-te de te spânzură. Pentru treaba asta să-ți dau eu ție astăzi un nummus?

Co. Nu zic că nu sunt, pe cinste, bucătarul cel mai scump; dar, pentru plata, ce cer, fac să se vadă, ce pot, acolo, unde sunt tocmit ca bucătar.

Ba. Firește, la furat.

850

Co. Și tu îți închipui c'ai putea găsi un bucătar, care să n'aibă ghiare de uliu, ori de vultur ⁵⁾?

Ba. La fel cum îți închipui și tu c'o să te duci la cineva, să-i pregătești mâncarea și acolo n'o să pregătești cina cu ghiarele legate?

(Către un rob). Acuma, în sfârșit, tu, care ești din ai ca- ⁸⁵⁵

1) Cuvinte făurite de Plautus. Unii prin *maccis* înțeleg: *nucușoară*.

2) Când e vorba să gătească mâncări de pește. — 3) Cuvinte închipuite — 4) *demissis manibus*, adică *iute*.

5) Bucătarii se bucurau de o proastă reputație. V. nota din *Aulularia*, v. 370.

sei, îți spun de mai nainte, să te grăbești, să pui în casă toate lucrurile sub pază. Să nu-l pierzi cu ochii din ochi ¹⁾: încotro își va îndrepta el privirea, într'acolo și tu să ți-o îndrepti pedată pe a ta; de va să pășească undeva, la fel să te ții și tu scaiu după el; mâna de și-ar lungi-o, la fel să ți-o lungești și tu: dacă pune mâna pe un lucru al său, să-l lași să și-l ia; dacă ⁸⁶⁰ va înhăța ceva de al nostru, tu să-i ații calea. Dacă el va merge, mergi și tu, de va sta locului, să te pironesti și tu lângă el; de se va ciuci jos, ciucește-te și tu. La fel am să le pun pasnici și ăstor ajutoare, câte unul de fiecare. 865

Co. Poți fi cu sufletul liniștit.

Ba. Rogu-te, învață-mă, ce fel aș putea fi cu sufletul liniștit, dacă te aduc pe tine în casă?

Co. Pentrucă, prin fiertura mea, am să te fac astăzi, la fel cum Medea, fierbând în cazan pe bătrânul Pelias, pe care, zice-se, că prin meșteșuguri și otrăvuri l-ar fi făcut din nou ⁸⁷⁰ din bătrân tânăr, la fel cum am să te fac și eu pe tine ²⁾

Ba. Ei, au, nucumva ei mai fi și otrăvitor?

Co. Dimpotrivă, pe Polux, sunt mai degrabă un păstrător de oameni.

Ba. Ei, câte parale să mă înveți și pe mine numai mâncarea asta? 875

Co. Care?

Ba. Să te pot păzi, să nu-mi poți șterpeli nimic.

Co. Dacă mă crezi, un nummus; dacă nu, nici cu o mină. Dar, la cine gândești să dai astăzi masa, la prietenii, sau la neprietenii tăi?

Ba. Pe Polux, la prietenii, firește.

Co. Dece nu-ți poștești tu mai degrabă neprietenii decât prietenii? Pentrucă am să le dau astăzi oaspeților o cină ⁸⁸⁰ așa pregătită și așa fermecătoare la gust am s'o pregătesc, că cel ce va gusta ce și ce din ea, am să-l fac, să-și roadă buricul degetelor ³⁾.

1) *ut huius oculos in oculis habeas tuis.*

2) Povestea de mai târziu a lui Faust.

3) *ut digitos praerodat suos.*

Ba. De-i așa, pe Hercle, mai înainte de a da la oaspeți, ⁸⁸⁵ să guști tu mai întâi și să dai și ajutoarelor tale, ca să vă roadeți mâinile voastre hoțomane.

Co. Poate că nu-ți vine a crede cele ce-ți spun eu acum.

Ba. Plicticos să nu-mi fii; îmi bați cam de mult capul; taci. Iată, acolo, eu locuesc. Mergi înăuntru și pregătește cina. Gră- ⁸⁹⁰ bește-te.

Pv. *Ba*, te poți chiar așeza la masă și pofteste-ți și oaspeții, mâncarea chiar a și început să se strice.

Ba. Poftim! Vezi-l și pe năpârstocul ăsta ¹⁾! Și ăsta e tot așa de afurisit, ca orice ajutor de bucătar ²⁾. Zău, de mai știu, ce să păzesc mai întâi, așa mi-au năpădit hoții casa și tartorul lor ³⁾ cel mare e aci, la doi pași. 895

Pentru că, vecinul dealături, tatăl lui Calidorus, mai adineaori în for m'a sfătuit, cu multă stăruință, să mă păzesc de Pseudolus, robul său, să n'am încredere într'însul. Pentru că el se tot învârtește astăzi în juru-mi, să-mi șterpească muiera, dacă va putea. Că s'a legat cu străjnicie față de el, îmi ⁹⁰⁰ mai spuse vecinul, ca să-mi fure prin viclenie pe Phoenicium.

Acum, mă duc înăuntru și am să dau de știre la ai casei, să nu cumva să se uite vreunul în gura lui Pseudolus.

ACTUL AL IV-lea.

Pseudolus. Simia.

Ps. ⁴⁾ Dacă cândva zeii nemuritori voit-au să se milos- ⁹⁰⁵ tivească de careva, ajutându-l, atunci pe mine și pe Calidorus și-au pus ei în gând, să ne mântue, iar pe codoș să-l curățe depe fața pământului, când te-au trimis pe tine, pe lume, să-mi fii de ajutor, un om așa de învățat și atât de iscusit! Dar, ce se făcu? Sunt eu în toate mințile, de îndrug toate astea, așa, ca de unul singur?

1) *subolem sis uide!* — 2) *coqui sublingulo*. (*Sublingulus*, dela *sub* + *lingula*, dela *lingo*: a linge, a gusta (bucatele, în cazul de față).

3) *Pseudolus*, — 4) *Canticum*, v. 905-950.

Și-a bătut joc, cred, de mine, zău pe Hercle !

Hoț pe hoț, e greu să se păzească !

Pe Polux, de-i așa, m'am nefericit, dacă a șters-o la sănătoasa și nici gând să mai pot înfăptui lucrul, pe care l-am ⁹¹⁰ pus azi la cale !

Dar, iată, îl văd, drept ca o statuă de nuele ! Cu ce ifos îmi vine încoa, cu câtă măreție își mișcă pașii ! Ei, te tot căutam cu ochii, că intrasem la grije mare, să nu-ți fi abătut s'o ștergi.

Simia. Eră s'o fac, nu zic ba.

Ps. Unde mi-te pironiseși ?

Simia. Unde mi-a fost mie pofta.

Ps. Asta o știu și eu prea bine.

Simia. Atunci, dece mă'ntrebi un lucru, pe care îl știi și tu ?

Ps. Dar, vreau să te sfătuesc.

915

Simia. Sfătuește-te pe tine, nu mă sfătui pe mine.

Ps. La adică, prea mă iei cam rău de sus.

Simia. Și dece asta n'aș face-o,
Când sunt mare general !

Ps. Acum chiar că vreau să facem, sa'mplinim ce-am început.

Simia. Au, mă vezi acum pe mine că mă țin de alte lucruri ?

Ps. De-i așa, vezi, te grăbește.

920

Simia. Pe'ndelete, că-i mai bine.

Ps. Dar, acuma-e prilejul : Cât el o să-și doarmă somnul,
tu, 'naintea lui s'o iei.

Simia. La ce graba ? Ia-o încet și teamă n'ai.

Juppiter chiar de ar face,

Să mi-l măie încoa-acuma ¹⁾,

Orișicine-ar fi acela, trimisului ostașului,

Nici gând c'ar putea să fie un Harpax mai bun ca mine. ⁹²⁵

Fii cu sufletu 'mpăcat.

Lucrul, ce l-ai pus la cale,

Implini-voiu, ca să-ți placă.

Cu minciuni și viclenie,

1) Este vorba de Harpax, trimisul ostașului, care se dusesse la han, să se odihnească. (V, v. 661-667),

Groaza am s'o vâr în el,
 În trimisul ostăşesc.
 Singur să tăgăduască,
 Cum c'ar fi cel care este.

Si să spună în gura mare 930
 Cum că el aş fi chiar eu. *Ps.* Să fie cu putinţă ?

Simia. Mă omori cu întrebarea. *Ps.* O, om posnaş !

Simia. De vrei s'o ştii, chiar şi pe tine,
 Care-mi eşti dascălul meu,
 Te-aş întrece 'n viclenie
 Şi în vorbe mincinoase.

Ps. Juppiter să mi-te ţină ! *Simia.* Pentru mine.
 Dară, vezi, mă prinde bine aste strae după mine ?

Ps. Foarte bine. *Simia.* Aşa să fie ? 935

Ps. Atât bine să-ţi dorească zeii cei nemuritori,
 Pecât ţi-l doreşti şi tu. Cá, de-a fi să ţi-l cer eu,
 Ți-ar da numai cât meriţi şi apoi nimic mai mult.
 Şi nici c'am putut vedea om mai îndrăcit, mai rau.

Simia. Au, mie mi-le spui ?

Ps. Tac.

Şi câte lucruri bune aş da şi ce n'aş face,
 De-a fi să duci la bun sfârşit afacerea noastră.

Simia. Nu poţi să taci ? Din ce ştiai, le uiţi apoi pe toate,
 De ţi-se spun într'una lucruri, pe care ţi-le ai în minte. 940
 Le ştiu, le am aci în mine toate astea închegate
 Şi planul vicleniei l-am rumegat destul.

Ps. De treabă om ! *Simia.* Nu eşti nici tu, cum nu-s nici eu.

Ps. Dar vezi să nu te'ncurci. *Simia.* Şi n'ai să taci ?

Ps. Aşa să mă iubească zeii — *Simia.* Ce n'or să facă :
 că iar te-apuci să torni minciuni.

Ps. Cât te iubesc, *Simia,* pentru astă viclenie, te tem şi
 totuşi te slăvesc.

Simia. Ce spui, m'am cam deprins şi eu, să dau şi pela alţii :
 Pe mine chiar uşor, la gard, n'ai să mă legi. 945

Ps. Plăcut te voiu primi, acum, de ai să isbuteşti.

Simia. Ha ha ha !

Ps. Cu-o bună mâncărică, cu vin, pomezi și alte bunătăți,
udate cu pahare.

Și va mai fi și-o damă, plăcută la vedere și sărutări
cu carul.

Simia. Plăcut mă mai primești. *Ps.* Ba, de-a fi să isbu-
tești, atunci vei spune și mai mult.

Simia. De n'am să isbutesc, mă poți atunci cinsti întoc-
mai ca călăul la.... spânzurătoare.

Dar ¹⁾, grăbește-te de-mi arată, unde este deschizatura ²⁾ ⁹⁵¹
caselor codoșului.

Ps. Asta, a treia.

Simia. St! Taci. Se cascade casele. *Ps.* Cred și eu. Le-a a-
pucat durerea la inimă.

Simia. Da, dece?

Ps. Pentrucă, pe Polux, varsă afară pe codoș în persoană.

Simia. Ală deacolo este? *Ps.* Chiar el în persoană.

Simia. Urîtă arătare! *Pseudolus*, ia uită-te într'acolo, ce
încruciș merge, ca nelumea, par'că ar fi rac curat. 955

Ballio. Pseudolus. Simia.

Ba. Bucătarul ăsta, pare-mi-se, să fie mai puțin ticălos, de
cum mi-l închipueam eu: De pildă, pânăacum nu mi-a șter-
pelit ³⁾ decât o cană de turnat vinul și o cupă ⁴⁾

Ps. Ei, tu, acum e prilejul și timpul nimerit.

Simia. La fel gândesc și eu.

Ps. Pornește-o la drum cu viclenie; eu rămân aci, la pândă.

Simia. Numărătoarea am socotit-o bine. Aceasta este a șa-
sea ulicioară ⁵⁾, venind dinspre port, în ulicioara asta mi s'a ⁹⁶⁰
spus să mă abat. A câtea casă mi s'a spus, asta n'o prea știu
așa bine.

Ba. Cine-o fi omul ăsta cu chlamyda pe el? Deunde-o fi

1) Aci *canticum* se schimbă în recitativ (*troch. septenarii*), v. 951-997. — 2) *os aedium*. Os, gură deschizătură. Comparația se lămurește mai la vale, la v. 954. — 3) *harpaguit*. — 4) *cyathum et cantharum*. V. nota *Mostellaria*, v. 347 și *Persa*, v. 772. — 5) *angiportum*. Codoșii locuiau înspre port, să fie în calea strainilor.

și pe cine-o fi tot căutând el? După înfățișare, pare-se, să fie străin și om din popor ¹⁾).

Simia. Dar, iată unul, care m'ar putea scoate din încurcătură, să-mi spună, ce caut.

Ba. Se îndreaptă chiar spre mine. Deunde păcatele a mai răsărit și arătarea asta!

Simia. Ei, tu, ăla, care mi-te pironiși locului, cu barba aia de țap ²⁾, răspunde-mi, la ce te întreb.

Ba. Ei, au, nu-mi dai mai întâi bunăziua?

Simia. Așaceva nu prea am de dat.

Ba. Pentrucă, pe Polux, cât dai, atâta ai să iei.

Ps. (aparte). Chiar dintr'un început a pornit-o bine. 970

Simia. În ulicioara asta, cunoști tu pe un oarecare om, rogu-te?

Ba. Mă cunosc numai pe mine.

Simia. Ce spui tu, pușini oameni o pot face, pentrucă în piață abia la al zecelea om de se poate cunoaște unul cu altu.

Ps. (aparte). Sunt mântuit; a început să facă filosofie!

Simia. Caut peaci un om rau, din cei certați cu legea, nelegiut, din cei ce jură strâmb și plin de păcate. 975

Ba. (aparte). Pe mine mă caută, pentrucă acelea sunt porcelele mele. A mai ramas acum să-mi mai spuna și numele. (tare). Și care-i este numele omului acelaia?

Simia. Ballio, codoșul.

Ba. (aparte). Nu spusei eu? (tare). Eu însumi sunt, tinere, cel pe care îl cauți.

Simia. Tu ești Ballio?

Ba. Chiar eu, firește, precum vezi.

Simia. După îmbracaminte, pari a fi din cei ce sfredelesc pereții ³⁾. 980

1) *atque ignobilis*. — 2) Costumarea codoșilor eră foarte exagerată. V. *Curculio*, v. 230-233. V. și *Rudens*, v. 125-127. De obicei Plautus descria de mainainte persoanele, ca să fie ușor recunoscute, când intrau în scenă. D. ex. *Amphitruo*, 142, *Asinaria*, 400, *Menaechmi* (Men. II poartă cu el haina furată), *Mercator*; 639, *Miles glor.* 1176, *Pseudolus*, 1217. — 3) *perfossor parietum*.

Ba. Și tu, pare-mi-se, de-a fi să dai cu ochii de mine la întuneric, nu ți-ai stăpâni mâinile.

Simia. Stăpâne-meu a binevoit, să-ți spun multă sănătate. Primește dela mine scrisoarea asta, pe care mi-a poruncit, să ți-o dau.

Ba. Cine-i omul ăsta, care ți-a poruncit?

Ps. (aparte). M'am dus pe copcă! Acuma-i hopul ăl mare! Nu-i știe numele. Ni-se încurcă ițele. 985

Ba. Cine zici că mi-a trimis asta?

Simia. Vezi-i chipul. Tu trebuie să-mi amintești numele lui, să știu și eu că tu ești chiar Ballio însuș.

Ba. Dă-mi scrisoarea.

Simia. Ține-o și recunoaște semnul.

Ba. Oh, Polymachaeroplagides, chiar el în carne și'n oase ¹⁾. Cunosc semnul. Ei, se numește Polymachaeroplagides.

Simia. Știu acum, dupăce îi pomeniși numele, Polyma- ⁹⁹⁰ chaeroplagides, ca tu ești cel cu scrisoarea.

Ba. Ce face?

Simia. Pe Polux, tot ce poate face un om viteaz și cu adevărat rășboinic. Dar, grăbește-te, să citești scrisoarea, rogu-te, căci mă zoresc treburile, primește-ți banii și dă-mi repede femeia. Pentrucă e neapărată nevoie să fiu chiar azi în Sicyon, că de nu, mâine, moartea mă paște. Așa-i de aspru ⁹⁹⁵ la vorbă stăpâne-meu.

Ba. Il știu eu; nu-mi spui ceva nou.

Simia. Așadar, grăbește-te, de dă citire scrisorii.

Ba. Asta o și fac, numai de ai să taci.

„Ostașul ²⁾ Polymachaeroplagides codoșului Ballio scrisoarea de față trimite, scrisă și pecetluită cu semnul, care între noi a fost învoit odinioară“.

1000

Simia. Semnul de recunoaștere se află în scrisoare.

1) *purus putus est ipsus*. *Polymachaeroplagides* = cel care a primit multe lovituri de sabie. — 2) Scrisoarea e citită în *iambi senarii*. E un *diverbiium*, dela v.998-1102. Un exemplu la fel în *Bachides*, v. 997-1075, *Persa*. V. nota. v. 500.

Ba. Il văd și-l recunosc semnul, Dar, în scrisoare, nu s'a învrednicit și el să-mi trimită un salut?

Simia. Așa-i rândueala ostășească, Ballio : Salutările le trimite la prieteni cu mâna și tot cu ea trimite și părueală la neprieteni. Dar, cum începuși, urmează mai departe cu cititul, să vezi, ce-ți povestește scrisoarea.

Ba. Ascultă numai.

„Harpax este trimisul meu ¹⁾, cel care vine la tine —“.

Tu ești Harpax ăsta?

Simia. Eu sunt și chiar ἄρπαξ în persoană ²⁾. 1010

Ba. „care aduce scrisoarea asta. Primește dela el banii; cu el vreau să-mi fie trimisă femeia. La cei vrednici vrednic este să-le trimiți prin scris salutări: Ți-aș fi trimis și ție, dacă te-aș fi socotit vrednic de ele“.

Simia. Ei, acum?

Ba. Să dai banii, să-ți iei muierea. 1015

Simia. Care din noi e cel cu zăbava?

Ba. Vino atunci cu mine în casă.

Simia. Vin.

P s e v d o l v s .

Un om mai rău și mai pornit spre lucruri necurate, pe Polux, nu mi s'a întâmplat, să mai văd vreunul, decum e acest Simia. Am intrat rău la gânduri și m'a cuprins grozav frica, să nu se facă afurisit și cu mine, cum se făcu cu ăla. Acum, că lucrurile merg strună, să nu-i abată, sa-și mute 1020 gândul, dacă i-a venit bine la mâna, cum e el de afurisit. Și, pe Polux, nu vreau așaceva, pentru că și eu îi vreau lui binele.

Acum, mă găsesc la mare teamă și asta din trei pricini: Mai întâi de toate, ma tem de tizul asta al meu, să nucumva 1025 să mă părăsească și să treacă de partea dușmanilor : ma tem apoi ca stapânul sa nu-mi pice chiar acum din for și prădatorii sa fie prinși cu prada luata. Temându-ma de astea,

1) *calator meus est*, — 2) ἄρπαξ, cel care rapește.

mă mai tem iarăș ca nukumva acel Harpax să ne vină încoa, 1030
mai nainte ca acest Harpax s'o fi șters-o la sănătoasa deaci
cu muierea.

Pe Hercle, m'am nefericit! Prea multă zăbavă cu ieșitul
afară. Inima mi-l așteaptă cu bagajele făcute. Dacă nu aduce
odată cu el femeia, afară, se poate cărăbăni din inima mea, în
surghiun. 1035

Am învins. Mi-am învins pasnicii, ca un bun pasnic ce
sunt ¹⁾).

Simia. Pseudolvs.

Simia. Nu mai plânge. Nu știi, Phoenicium, cum stau lucru-
rile, însă adevarul am să te fac, să-l știi ²⁾, îndatace ai să te
așezi la masă. Nu te duc la acel Macedonean, cu dinții lați, 1040
care te face acum să plângi ³⁾. Vreau să te duc la acela, al
căruia vrei tu așa de mult, să-i fii: Pe Calidorus am să te
fac, să-l îmbrățișezi îndată.

Ps. Dece-mi șezuși ⁴⁾ așa de mult înăuntru, rogu-te? De
atâta adăstare, mi s'a hodorogit inima, tot sbătându-se în
pieptu-mi. 1045

Simia. Acuma mi-te găsiși cu întrebările, biciuitule, în vâl-
toarea dușmanilor? Mai bine s'o ștergem deaci, în pas militar ⁵⁾.

Ps. Pe Polux, oricât de păcătos ai fi, sfatuirea nu-ți e rea.
Luați-o pe aci, biruitorule! Drept spre cupa cu vin. 1050

B a l l i o .

Ha, ha! Acum, însfârșit, am și eu liniștea în suflet, de-
când ăsta se cărăbăni deaci și luă și muerea cu el. Poftea-
scă acum să-mi vină Pseudolus, ticalosul acela, să-mi mai șter-
pească femeia, prin înșelatorii! Pe Hercle, mai bine aș vrea 1055
să jur de o mie de ori strâmb și cu legea în mână ⁶⁾, o știu
prea bine, decât sa-și mai bată el joc de mine! Acum, pe

1) *uici custos custodes meos.* — 2) *faxo scibis.*

3) *te flentem facit.* — 4) *desedisti.* — 5) *gradibus militariis.*

6) *conceptis uerbis.*

Hercle, am să mi-l iau în bătae de joc, numai să dau cu ochii ¹⁰⁶⁰ de el. Deși cred, dupăcum fuse vorba, c'a și fost trimis la moară, să macine ¹).

Ași vrea să-mi pice acum Simo, să se bucure și el la o-laltă cu mine de bucuria mea ²).

Simo. Ballio.

Simo. Mă duc, să văd, cam ce pricopseală mi-a făcut Ulixes al meu, înhățat-a el statua ³) din cetatea lui Ballio?

Ba. O, fericitule, bate ici fericita ta mână, Simo. 1065

Simo. Ce este? *Ba.* Acum — *Simo.* Ce-i acum?

Ba. N'ai dece să te mai temi. *Simo.* Ce este?

Venit-a omul la tine? *Ba.* Nu. *Simo.* Atunci,
bucuria de unde-i?

Ba. Cele douăzeci mine, pentru care a pus astăzi cu tine rămășag ⁴) Pseudolus, ți-au rămas în pungă, în bună păstrare.

Simo. Pe Hercle, bine ar fi, să fie așa.

Ba. Ai dela mine douăzeci mine, dacă el o să pună astăzi ¹⁰⁷⁰ mâna pe femeia aceea, ori de-a fi s'o dea astăzi lui fii-tău, dupăcum i-a fost vorba. Cere-le, rogu-te, pe Hercle; am mare dorință, să ți-le făgăduesc. Și, ca să fii încredințat că mergi la sigur, orice ar fi, iată, îți mai dau pe deasupra în dar și femeia. 1075

Simo. Care va să zică, după spusa ta, nu-i nicio primejdie, dacă pun rămășagul ăsta? O să-mi dai douăzeci mine?

Ba. Ai să le ai.

Simo. O prinsoare, care nu-i de lepădat! Dar, dat-ai cu ochii de împelițat?

Ba. Ba încă cu amândoi deodată.

Simo. Ce spune? Ce basnește? Rogu-te, ce-ți îndrugă? 1080

Ba. Fleacuri de teatru, vorbe, ce se spun prin comedii

1) în *pistrino*. Eră una din pedepsele grele ale sclavilor.

2) *ut mea laetitia laetus promiscam siet*. — 3) *signum*, adică: *Phoenicium*. Aluzie la Palladium, statua Minervei, luata de Ulixes din Troia. Simo asemue pe Pseudolus cu Ulixes.

4) *aps te est instipulatus*.

la codoși și pe care le știu și copiii. Zicea că sunt un om rău, un ticălos, un nelegiuit.

Simo. Pe Polux, n'a spus minciuni.

Ba. Și n'am fost deloc supărat. Pentrucă, ce preț pot avea insultele, dacă tu nu-i răspunzi la fel? Puțin îți pasă, nu le iei în seamă. 1085

Simo. Dece? Dece nu m'aș mai teme de el ¹⁾? Asta vreau s'o știu.

Ba. Pentrucă n'o să mai poată lua femeia și nici că mai e cu puțință. Îți amintești tu de cele ce-ți spusei eu mai adineaori, precum că am vândut-o unui ostaș Macedonean? 1090

Simo. Imi amintesc.

Ba. Ei bine, un rob de-al acestuia mi-a adus banii și semnul învoelii, în scrisoare pecetluită —

Simo. Și apoi?

Ba. Care fusese învoit între mine și acel ostaș. Robul acela a luat muierea cu sine mai adineaori.

Simo. Și astea le spui în bună credință? 1095

Ba. Și cam la ce sa mint?

Simo. Bagă de seamă numai să nu-ți fi jucat ala festa.

Ba. Scrisoarea și chipul ostașului m'au încredințat îndes-
tul. Și apoi a și pornit din oraș cu femeia spre Sicyon.

Simo. Pe Hercle, cu atât mai bine! Și eu dece m'oiu fi întârziind, să nu-l fac pe Pseudolus, să-și înscrie numele în ceata râșnitorilor la moară? 1100

Dar, cine-o fi omul ăsta cu chlamyda pe el?

Ba. Pe Polux, nu știu. N'avem decât să vedem, încotro se duce și care îi e gândul.

Harpax. Ballio. Simo.

Ha. ²⁾. Un om rău, un netrebnic este robul, care nu-și vede de porunca stăpânului, cum nu-i nimic nici de capul acelaia, care își uită sa-și faca datoria, dacă nu-i mânat dela spate.

1) *non metuam ab eo?* — 2) Canticum, v. 1103-1133,
www.digibuc.ro

De pildă robii, cari se cred de capul lor, când nu se 1105
mai văd în ochii stăpânului,
se dau la stricăciune, se duc pela casele de pierzanie, mân-
cându-și ce bruma de bani au, ca să-și ducă apoi deapururi
robia în spinare.

Gândul cel bun niciodată nu-l au în ei, se țin numai
de blestemății. 1110

Cu astfel de oameni, nici nu mă'ntâlnesc, nici vorbă
nu leg cu ei, pentru că nici cunoștiință cu ei nu am.

Pecând eu, odată ce mi s'a dat porunca, chiar dacă stă-
pânul nu-i în ochii mei, eu mi-l închipui că este.

Acuma, îl tem, deși nu este aici, pentru ca să
n'am dece mă teme, când el va fi de față ¹⁾.

Să-mi văd de porunca dată. 1115

La cârciumă, rămăsei până acum, doar de-a veni Sy-
rus, căruia i-am dat semnul de recunoaștere, așa pre-
cum îmi spuse. Zicea că vine să mă ia, când codo-
șul va să fie acasă.

Dar, dacă văzui că el nu vine și nici nu trimite,
să mă cheme, vin eu încoa nechemat, să văd, ce să fie, să 1120
nu-și fi bătut joc de mine.

Și altceva mai bun de făcut nu am, decât să bat la ușe
și să chem pe cineva încoa afară.

Codoșul banii ăștia
vreau dela mine să-și primească și să trimită femeia cu mine.

Ba. Ei, tu! *Simo.* Ce vrei? *Ba.* Țsta, al meu este.

Simo. Cum? *Ba.* Pentru că prada asta este a mea.

Umbla după femei, are bani. Am chiar mare dorință să-l 1125
înhaț cu dinții.

Simo. Au, ți-ai și pus în gând să-l îmbuci?

Ba. Ca orice marfă nouă, cât e proaspătă și-ți pică
în mână, se cade, s'o și mănânci.

Cei cu scaun la cap mă sărăcesc, cei fără minte mă
îmbogățesc. Poporul să-și vadă de oamenii de treabă,

1) Alți robi de treabă: *Aulularia*, v. 587-602; *Menaechmi*, 966-985; *Mostellaria*, 859-884.

cât despre cei fără minte, aceia sunt spre folosul meu.

Simo. Zeii o să-ți vină ei cândva de hac, că prea 1130
ești fără pic de omenire.

Ha. Acuma mă zăbovesc singur și nu bat la ușile astea, să știu,
Este, sau nu este, Ballio acasă.

Ba. Venus mă dăruște cu astfel de bunătăți, când îmi
mână încoă acești mână spartă, capete pierdute, cari se îngrijesc numai de ei și de traiul lor, se îndoapă¹⁾, beau, che- 1134
fuesc cu femei: Aceia sunt din altă ștofă, decum ești tu, care
binele nu ți-l suferi nici ție, cum nici acelora, pe cari îi pis-
muești.

Ha. Ei, unde sunteți?

Ba. Asta chiar că se îndreaptă drept spre mine.

Ha. Ei, unde sunteți?

Ba. Ei, tinere, cu ce-ți sunt datorare ușile astea? (aparte).
O să m'aleg cu-o bună jumuleală; îmi cunosc eu marfa, pre-
simțirea cea bună de partea mea este.

Ha. Deschide careva?

Ba. Ei, împelerinatule²⁾, cu ce îți sunt datorare ușile astea?

Ha. Sunt în căutarea lui Ballio, codoșul, stăpânul casei. 1140

Ba. Nu știu cine ești, tinere, dar poți lăsa la oparte os-
teneala asta.

Ha. Dece?

Ba. Pentrucă tu însuși îl ai în față, înaintea ta.

Ha. Au, tu ești?

Simo. Împelerinatule, pazește-te de piaza asta rea, ca de-o
nenorocire și ține-l la distanță cu degetul: E un codoș, dar
om de ispravă. Pecând tu, bunule bărbat, la tot pasul ești
înghățat de datornici, cu scandal în for, când n'ai în pungă 1145
nicio lăscaie măcar, dacă codoșul ăsta nu-ți vine cumva în
ajutor.

Ha. Dece nu stai cu mine de vorbă?

Ba. Stau. Ce dorești?

1) Recitativ (*trochaici septenarii*), v. 1134-1245. Aci *canticum* se
schimbă în *recitativ*, — 2) *chlamydate*.

Ha. Să primești banii.

Ba. Dacă ai ceva, să-mi dai, am și întins mâna.

Ha. Ține: Aici sunt cinci mine argint curat și bine numărate. Banii ăștia stapâne-meu, Polymachaeroplages, mi-a poruncit, să ți-i aduc, fiindcă ți-i datora și să trimiți cu mine 1150 pe Phoenicium.

Ba. Stăpânul tău?—*Ha.* Așa, spun. *Ba.* Ostașul—*Ha.* Da.

Ba. Macedonean?

Ha. Chiar așa, îți spun. *Ba.* Te-a trimis la mine Polymachaeroplages?

Ha. Adevărat grăiși. *Ba.* Banii ăștia să mi-i dai mie?

Ha. Dacă bine înțeles tu ești

Ballio codoșul. *Ba.* Și să iei dela mine femeia? 1155

Ha. Așa. *Ba.* Phoenicium, a spus că se numește? *Ha.* Bine amintiși. *Ba.* Așteaptă, mă înapoiez îndată.

Ha. Dar, repede, grăbește-te, pentru că sunt grabit: Vezi-o ziua, cât e de înaintată.

Ba. O văd. Vreau însă să fie și ăsta de față. Stăi tu puțin aci, mă reîntorc îndată. Ce zici, acum, Simo? Ce facem? L-am prins cu minciuna pe individul ăsta, care aduce banii. 1160

Simo. Cum?

Ba. Au, nu înțelegi, cam dupăce-mi umblă el?

Simo. Sunt mai nepriceput, cum nu se mai poate.

Ba. Pseudolus al tău ne-a trimis pe ăsta, cașicum ar fi dinspre partea ostașului Macedonean.

Simo. Ai banii dela individ ¹⁾?

Ba. Mă mai întrebi și tu ce vezi?

Simo. Ei, de-i așa, să nu-ți uiți, să-mi dai și mie jumătate din pradă ²⁾. Suma asta, cuvine-se, să ne fie la amândoi. 1165

Ba. Ce, răule? Dar este toată a ta.

Ha. O să te mai gândești și la mine?

Ba. Mă gândesc, firește. Acuma, ce mă sfătuești, Simo?

Simo. Să ne batem joc de acest spion, presupus trimis

1) argentum ab homine. — 2) de praeda dare.

al ostaşului ¹⁾, pânăce la urmă chiar el singur va băga de seamă că este luat în bătaie de joc.

Ba. Vino încoa. (către Harpax). Ascultă! Care va să zică, tu eşti robul lui?

Ha. Cum mă vezi şi te väd.

Ba. Cu cât te-a cumpărat?

1170

Ha. Cu biruinţa puterilor sale în luptă. Pentrucă eu eram la mine acasă, în patria mea, căpetenie de frunte.

Ba. Şi-a trebuit el să cucerească până şi închisoarea, adică patria ta?

Ha. Dacă o începi cu nărozii, ai să ţi-o capeţi.

Ba. Câte zile ţi-a trebuit din Sicyon până aici?

Ha. De ieri dela prânz.

Ba. Pe Hercle, straşnic ai mers.

Simo. Oricât de sprinten l-ai crede, însă, de stai, să-i ză- 1175
reşti pulpele, ai vedea că el ar fi în stare — să poarte cele mai grozave lanţuri.

Ba. Ascultă! Ca copil, obişnueai, să te culci chiar în leagăn?

Simo. Te mai îndoeşti?

Ba. Şi chiar — aveai obiceiul să faci — înţelegi, ce vreau să-ţi spun?

Simo. Fireşte că-l avea.

Ha. Sunteţi sănătoşi la cap?

Ba. Dar, despre asta, ce te întreb eu acum? Noaptea, când ostaşul eră de strajă şi tu mergeai împreună cu el, sabia os- 1180
taşului se potrivea ea pe teaca ta?

Ha. Du-te de te spânzură!

Ba. Şi totuşi, o să te duci, tu, astăzi, când n'ei gândi.

Ha. Dece nu-mi dai femeia? Sau dă-mi înapoi banii.

Ba. Aşteaptă.

Ha. Ce să mai aştepţi?

Ba. Chlamyda asta, ia spune, cu cât ai închiriat-o?

Ha. Ce este?

Simo. Cuţitul dela brâu, cu cât?

1) *exploratore* *suppositiciu*;

Ha. Oamenii ăștia au nevoie de buruieni, să-i vindece de nebunie.

1185

Ba. Ei —

Ha. Lasă-mă.

Ba. Palaria, ce câștig i-a adus pe ziua de azi stăpânului ei ?

Ha. Cum „stăpânului“ ? Ce tot bășniți ? Toate astea sunt ale mele, cumpărate din economiile mele.

Ba. Firește, din economiile, cari sunt mai sus de coapsă.

Ha. Uncheșii ăștia sunt unși gata și umblă, să fie frecați după moda veche.

1190

Ba. Răspunde-mi, te rog, pe Hercle, însă serios, la ce te întreb eu : Care ți-e plata ? Cu ce preț te-a tocmit Pseudolus ?

Ha. Cine-i Pseudolus asta ?

Ba. Dascălul tău, care te-a învățat smecheria asta, ca prin înșelatorie să poți lua femeia deaici, dela mine.

Ha. Ce Pseudolus ? Despre ce înșelătorii îmi pomenești tu ? Omului ăștia nici culoarea feței nu i-o știu.

1195

Ba. Nu te cari deaci ?

Astăzi nu-i rost aci de șarlatanii. Poți să-l vestești pe Pseudolus că un altul i-a șterpelit prada. Harpax, care a alergat mai întâi.

Ha. Dar, acest Harpax, pe Polux, chiar eu sunt.

1200

Ba. Ba, pe Polux, vrei tu să fii.

(aparte). Asta-i un șarlatan fără de pereche !

Ha. Eu ți-am dat banii și mai adineaori, cum am sosit, am și dat robului tău semnul de recunoaștere, o scrisoare pecetluită cu chipul stăpânului, chiar aci, înaintea casei.

Ba. Ai dat tu o scrisoare robului meu ? Cărui rob ?

Ha. Lui Surus.

Ba. Merge pe dibuite. E un șarlatan prost. A înodat rău minciuna ! Pe Polux, ticălos om și Pseudolus asta ! Cu câtă măestrie a pus el la cale înșelatoria ! Atâți bani potriviți, câți militarul mai datora, i-a dat ăștia și l-a împopoțonat pe individ, ca să poată lua femeia. Pentru că scrisoarea aceea Harpax cel adevărat, chiar el, mi-a adus-o încoa, la mine.

1205

Ha. Harpax, eu mă numesc, eu sunt robul oștașului Ma-

cedonean ; eu nici înşelătorii nu pun la cale, nici lucruri rele şi nici pe acest Pseudolus, ce fel de arătare de om o fi, nu-l ¹²¹⁰ cunosc şi nici nu-l ştiu.

Simo. Codoşule, mare minune, să nu te-i fi şters pe bot de femeie.

Ba. Pe Polux, de lucrul acesta, cu cât îl aud mai mult vorbind, cu atât mă tem şi mai mult. Şi mie, pe Polux, a început, să-mi îngheţe inima ¹) în mine, Surus acela, care a pri- ¹²¹⁵ mit dela acesta semnul de recunoaştere. Mare minune să nu fie Pseudolus. Ei, tu, ce înfăţişare avea acela, căruia i-ai dat semnul ?

Ha. Un oarecare roşcat, pântecos, cu pulpe groase, bronzat la faţă, capul mare, ochii pătrunzători, buze roşii şi cam mare la picioare ²).

Ba. Mă dăduşi gata, când îmi pomenişi de picioare ! Pseu- ¹²²⁰ dolus, chiar el a fost. S'a isprăvit cu mine. Chiar că mor, Simo.

Ha. Pe Hercle, de murit n'am să te las să mori, până nu-mi văd înapoi banii, cele douăzeci mine.

Simo. La fel şi mie alte douăzeci mine.

Ba. Ai să-mi ceri tu o prinsoare, cu care m'am legat aşa, în glumă ?

Simo. Dela cei necinstiţi, se cade, să-ţi ceri şi prinsoarea şi prada. 1225

Ba. Cel puţin să-mi dai pe Pseudolus.

Simo. Să ţi-l dau pe Pseudolus ? Cu ce s'a fost greşit ? Spusu-ţi-am eu ție de o sută de ori, să te păzeşti de el ?

Ba. M'a dat gata.

1) *cor perfrigefacit.* — 2) De obicei costumarea se exagera. Exemple numeroase : *Asinaria*, v. 400-401 ; *Curculio*, v. 230-233 ; *Mercator*, v. 639-640 ; *Rudens*, v. 318-320, etc. În descrierea lui Pseudolus, sunt unii, cari văd portretul poetului, jugrăvit de el însuşi. Aci se vorbeşte despre „picioare mari“ (*magnis pedibus*), ori cuvântul *plautus*, care este o porecla (*cognomen*), alipit pelângă numele poetului, *Titus Mac-cus*, însemnând : picior larg, mare, deaci apropierea cuvintelor, *magnis pedibus* de *Plautus*,

Simo. La fel cum și pe mine m'a secat de douăzeci mine, nici mai mult și nici mai puțin.

Ba. Și acum, ce să mă fac?

Ha. Dă-mi banii și pe urmă te poți spânzura.

Ba. Zeii să te piardă! Urmează-mă atunci în for, să-ți dau ¹²³⁰ banii.

Ha. Te urmez.

Simo. Dar eu?

Ba. Astăzi îmi încheiu socotelile cu cei străini, pe cetățeni îi las pe ziua de mâine. Pseudolus mi-a pronunțat pedeapsa cu moarte, când mi-a mânat încoa astăzi la mine pe acela, ca să-mi șterpească femeia. (cătref Harpax). Urmează-mă.

(Cătref public). Acum, să nu vă așteptați c'o să mă reîntorc acasă pe drumul ăsta. Lucrurile sunt de așa fel, că sunt ho- ¹²³⁵ tărît, să mă strecor prin ulicioară.

Ha. De ți-ar fi pasul, pe cât ți-e de lungă vorba, erai acum de mult în for.

Ba. Mi-a fost scris ca, de ziua mea de naștere, să-mi scriu ziua de îngropăciune ¹). (iese).

S i m o .

Bine îl mai atinsei la pungă! D'apoi robul, ce mai lovitură îi dete vrăjmașului său! Acum sunt hotărît, să-i întind cursa lui Pseudolus altfel, decum se petrece în alte comedii, în care robii sunt incolțiți cu bice și gârbace: Ba încă, am să-l mai ¹²⁴⁰ dăruiesc și cu cele douăzeci mine, pe care i le-am fost făgăduit, la caz de va isbuti; am să i-le aduc chiar eu. E un om așa de învățat, așa de priceput, așa de pornit spre rele! Pseudolus a întrecul și viclenia Troiană și pe Ulixes însuș.

Acuma, am să mă duc înăuntru, am să pregătesc banii și ¹²⁴⁵ am să așin calea lui Pseudolus.

1) *hunc emortualetn facere ex natali die.*

ACTUL AL V-lea ¹⁾.

Pseudolus.

Ce-i asta? Așa vi-e omenia, picioarelor? Stați locului, ori ba? Sau poate vi-i cheful, să mă culeagă careva de aici de pe jos? Că, pe Hercle, de am să cad, beleaua a voastră va fi. O să vă urniți din loc? Ah, mi-a fost scris, să mă necăjesc rău de tot, pe ziua de azi!

Asta-i păcatul cel mare al vinului:

1250

Se leagă mai întâi de picioare, cum face luptătorul cel viclean. Pe Polux, acumă chiar ca sunt cu damf, cum trebuie ²⁾. Cu așa mâncări alese, cu o așa de buna rânduială, ruptă din raiu, am fost primiți, în mod placut, într'un loc de petrecere.

Și, cam la ce n'aș spune lucrul pe șleau? Asta e, dece ¹²⁵⁵
omul iubește și el viața.

În asta zac plăcerile toate, aci tot farmecul vieții.

Mă cred în lumea zeilor.

Când un îndragostit își îmbrățișează iubita și când buze pe buze subțiri s'apasă, când unul pe altul se prind puternic ¹²⁶⁰
de limbă, când sân pe sânișor ³⁾ se lasă și când înfierbințelea te-apucă, corp pe corp s'apasă și cu o mână gingașe paharul isvoritor de dulceață în sănătatea unei prietene nespuse de prietenoasă ⁴⁾ se închină și unde ura nu-i între oameni, nici supărări, ori vorbe rele.

Pomezi și mirosuri, panglici și cununi de flori ⁵⁾ ¹²⁶⁵

O minune ni s'au dat; din belșug au fost cu toate.

Iară, cât despre-ale guri, e păcat să mai vorbesc.

În ăst chip, eu și stăpânu, ne-am trecut ziua de azi, o minune ⁶⁾,

Dupăce-am împlinit totul, așacum am și voit, biruindu-ne dușmanii. ¹²⁷⁰

1) Canticum. Întreg actul e un *canticum*. Comedia sfârșește în cântece și veselie, cași *Casina*, *Persa* și o alta, *Stichus*.

2) *habeo madulsam*. *Madulsa* — *ebrius* (*quia sit madidus uino, Festus*). — 3) *mammia mammicula*.

4) *amicissumam amicitiam*. — 5) *corollas*. — 6) *prothyme*.

I-am lăsat pe ei la masă, iubind și benchetuind,
 Cu iubite-așacum firea și-a lor inimă le cere.
 Mi-am lăsat și eu iubita ! Când a fost apoi să plec,
 Mă rugară, să le joc. Și'ncepui și eu, cam astfel,
 Plin de grații, cum se joacă ¹⁾, jocul nostru ionian ²⁾,
 Cum îl știu și eu juca. Și'mbrăcat, precum eram ³⁾,
 Mă pornii, să joc așa, ca unul ieșit din minți. 1275
 Se porniră, sa m'aplaude. Strigă, ca să le mai joc,
 „puțin“.
 Și'ncepui atunci din nou, cam așa și fără de chef ⁴⁾.
 Mă sileam, să-i plac iubitei, ca să fiu de ea iubit.
 Dar, când fù, să ma'nvârtesc, căzui jos :
 Jocu-mi fù un cânt de jale.
 Și când mă silii din nou, să-mi fie cu iertăciune ⁵⁾,
 Pardesiul depe mine mai eră sa-l murdăresc.
 Și le-am dat atât de rîs, pe Polux, 1280
 Pentru asta întâmplare, că fui dăruit să beau,
 Cu'n pahar din cele mari : Și băui.
 Haina după mine-mi schimb, lăsând pe celealaltă
 acolo ⁶⁾.
 Apoi o pornii afară, ca beția să mi-o svânt.
 Acum, dela un stăpân, vin la stăpânul mai mare,
 să-i amintesc de'nvoială.
 Deschideți, deschideți, ei, să meargă careva a spune
 Lui Simo că am venit.

Simo. Pseudolvs.

Simo. Vocea unui ticălos mă strigă-acum afară. 1285
 Dară asta ce mai este ? Cum ? Ce-mi vād ?
Ps. Cu cununa chiar pe cap pe-al tău Pseudolus beat ⁷⁾.

1) *ex disciplina*. — 2) *Ionica*. Despre acest joc, vezi nota din *Persa*, la v. 826, vol. III. O mențiune și în *Stichus*, la v. 755-765.

3) *palliolatim amictus*. — 4) *nolui*. text nesigur. Alții dau : *uolui* (Fleckeisen) : *Voi*. — 5) *prox* — 6) *posiui*.

7) La petreceri, Romanii își atârnavă în jurul gâtului coroane din

Simo. Asta-i faptă de om liber, n'am ce zice,
 Zău, pe Hercle! Dară, vezi-l, cum îmi stă.
 Au, văzându-mă pe mine, a intrat boala în el?
 Să-i vorbesc pe repezite, cu blândețe să-l întâmpin? 1290
 Însă, asta mă oprește, să mă port cu mare-asprime,
 Banii, care-i am cu mine, că se poate, ca să iasă
 vreo nădejde de câștig.

Ps. Un om ticălos omului
 Prea bun îi iese'n cale.

Simo. Zeii te-or iubi, *Pseudolus.* *Ps.* He! *Simo.* Te du,
 ca să te spânzuri.

Ps. Rău, la ce mi-aș face singur? *Simo.* Cum, nelegiuite,
 Beat îmi buhăești în față? 1295

Ps. Binișor, te rog, mă ține, seama ia, ca să nu cad.
 Vezi-mă, cât sunt de ud!

Simo. Ce-i nerușinarea asta, beat să-mi umbli ziua mare,
 Cu ghirlande 'mpodobit? *Ps.* Așa-mi vreau.

Simo. Așa vrei? Mult, o să-mi mai sufli 'n față? 1300

Ps. Pentru mine-i un deliciu, *Simo*, chiar mă lasă 'n pace.

Simo. Cred c'ai fi curat în stare, pușlamao,
 Intr'o oră, ca să-mi sorbi, vinul din patru recolte,
 Din bogata podgorie depe muntele Massici. *Ps.* Oră de iarnă ¹⁾
 uitași să spui.

Simo. Sfătuirea nu-ți e rea, dar, ia spune-mi mie-acum, 1305
 De-unde-mi vii plin ca o butie ²⁾, asta, ca să-o știu eu.

Ps. Trăsei un puiu de chef cu ăl de fiu-tău.

Dară, *Simo*, ce frumos,
 Ballio fù tras pe sfoară!

Așa, precum ți-am spus, cu totul s'a 'mplinit!

Simo. Ești un mare ticălos!

Ps. Și femeia asta face:

1310

flori cu miros pătrunzător, în convingerea că mirosul le pătrundea nă-
 rile nasului și ajuta la evaporarea beției.

1) *hiberna*. Pentru că orele de iarnă erau mai scurte, vinul se bea
 mai repede și beția venia mai iute (*Gruterus*, op. cit.). — 2) *onustam*
celocem. *Celox*, luntre ușoară; pânțece.

Desrobită, stă cu fiul tău la masă.

Simo. Toate-aşa, cum le-a făcut, le ştiu acuma prea bine.

Ps. Atunci de ce te mai codeşti şi banii nu mi-i numeri?

Simo. E drept, ce ceri. Ține-i.

Ps. Spuneai că n'o să mi-i mai dai: cu toate astea-i dai.

Incarcă-mă cu ei acum şi vino încoa cu mine. 1315

Simo. Eu? Pe tine să te'ncarc? *Ps.* O să mă 'ncarci, te ştiu eu.

Simo. Astui om n'am ce-i mai face. Banii-mi ia şi mai şi rîde.

Ps. Vai de cei învinşi! *Simo.* Umărul atunci întoarce-l.

Ps. Iată-l! *Simo.* Asta încă n'am crezut-o.

C'am s'ajung eu vreodată, să mă rog atât de tine.

Vai, vai, vai! *Ps.* Sfârşeşte. *Simo.* Sufăr. *Ps.* Dacă tu, 1320
n'ai suferi, suferi-voiu atunci eu.

Simo. Cum? Primi-vei, Pseudolus, banii ăştia dela mine,
Care sunt stăpânul tău? *Ps.* Cu ce mare bucurie şi
cu câtă voie bună!

Simo. Rogu-te, din banii ăştia, mulţumi-mă-vei c'o parte?

Ps. N'o să spui că sunt sgârcit? Însă, c'o para mai mult,
n'ai să-mi fii tu mai bogat.

Cum şi tu n'ai fi avut milă de spatele meu, dacă azi
nu isbuteam.

Simo. Veni-va şi ea vremea, să mă răsbun şi eu, 1325
Să am eu numai zile. *Ps.* La ce să mă ameninţi, că

doar am spate bun?

Simo. Bine. *Ps.* Intoarce-te înapoi. *Simo.* La ce m'aş mai
Intoarce?

Ps. Intoarce-te, tu, numai şi rău n'are să-ţi pară.

Simo. Vin. *Ps.* Să mergi, să bei cu mine. *Simo.* Eu, să
merg? *Ps.* Fá asta, ce te rog:

De vii, avea-vei jumătate şi poate şi mai mult

Din banii ăştia. *Simo.* Vin şi du-mă, unde vrei.

Ps. Şi-acum? Mai eşti tu supărat

Pe mine, ori pe fii-tau, *Simo,*

De cele petrecute?

Simo. Nu, firește. *Ps.* Vino dar. Eu te urmez.

Simo. Dece nu chemi

Și publicul cu noi? *Ps.* Pe Hercle,

Cum ei nu mă poftesc pe mine, la ce i-aș mai
pofti și eu?

Însă, dacă-aveți plăcere, să bateți din plin din palme

Și de v'a plăcut și trupa, cum și piesa ce jucărăm,

Veți fi poftiții noștri mâine.
